

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Kaarel Oraste

**Arvamusliidrite hinnang Postimehe ja Eesti Päevalehe
arvamusartiklites Eesti Vabariigi valitsuse tegevusele seoses
pronkssõduri teisaldamisega**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ene Selart, MA

Kaasjuhendaja: Külliki Seppel, MA

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1. Arvamusliider.....	5
1.2. Arvamuslugu.....	7
1.3. Kriisiolukord.....	8
1.4. Arvamusliidrite roll ja mõju kriisis.....	9
1.5. Varasemad uuringud.....	10
1.6. Pronkssõduri teisaldamise kulg.....	11
1.7. Koalitsiooni erakonnad ja peamised ministrid.....	14
2. UURIMISKÜSIMUSED	15
3. MEETOD JA VALIM	16
3.1. Valim.....	16
3.2. Analüüsimetod.....	17
3.3. Uurimisskeem.....	18
4. TULEMUSED	20
4.1. Arvamusartiklite autorite taust.....	20
4.2. Analüüsitavad arvamusartiklid ning nendes antud hinnangud.....	21
4.2.1. Positiivsed hinnangud valitsuse tegevusele.....	21
4.2.2. Negatiivsed hinnangud.....	23
4.3. Kompetentside ja tegevusvaldkondade hindamine.....	29
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	32
5.1. Järeldused.....	32
5.2. Diskussioon.....	34
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
KASUTATUD KIRJANDUS	41
LISAD	45
Lisa 1. Valimis olnud arvamusartiklid.....	45
Lisa 2. Analüüsiskeem.....	48
Lisa 3. Koodipuu.....	49

SISSEJUHATUS

2007. aasta 26. aprilli varahommikul toimusid Tallinna kesklinnas sündmused, mis panid Eesti riigi ja riigijuhtide kindlameelsuse ning otsustusvõime tõeliselt proovile. Selleks sündmuseks oli pronksiöö, mille ajendiks olid erinevad eestlaste ja vene keelt kõnelevate inimeste vahelised pinged ning pronkssõduri teisaldamine uude asukohta. Pronksiööl oli Eestile mitmeid mõjusid - Venemaa majandussanktsioonid Eesti vastu, ühiskondlik debatt integratsiooni teemal, Eesti kuvandi muutumine välisriikide silmis jpm. Kuigi kõige suuremad rahutused toimusid Tallinnas, siis olid mässud ka Narvas, Kohtla-Järvel, Jõhvis ja Kiviõlis (Linnard, 2017). Rahutuste keskseks osaks oli pronkssõduri mälestusmärk hüüdnimega Aljoša, millel on paljudele vene keelt emakeelena kõnelevatele inimestele oluline tähendus ning mille juures iga aasta 9. mail tähistakse Suure Isamaasõja võidu aastapäeva ning 22. septembril nii-öelda Tallinna „vabastamise” aastapäeva. Eestlaste jaoks aga tuletab mälestusmärk meelde Nõukogude okupatsiooni ning seetõttu tekitas pronkssõdur vastasseise eestlaste ja venekeelsete vahel. Lisaks toimund rahutustele korraldasid Venemaa häkkerid Eesti vastu maailma toonase küberajaloo suurima välisriigi küberrünnaku, mille käigus häiriti riigi, pankade, ajakirjanduse ja erakondade veebilehti (Pau, 2018). Pronksiööga seotud sündmuste meediakajastus oli väga laiaulatuslik ja pakkus arvamusiidritele ajakirjanduses kõneainet mitmeks nädalaks.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida ja kaardistada, milliseid hinnanguid jagasid erinevad arvamusiidrid Eesti Vabariigi valitsuse tegevusele seoses pronkssõduri teisaldamisega Postimehes ja Eesti Päevalehes 2007. aastal vahemikus 25. aprill kuni 26. mai ilmunud arvamuskajastustes. Uurimise meetodina on töös kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kombineerin nii arvamusiidrite kontseptsiooni kohta käivat teooriat, et mõista nende arvamuste kujunemist ja mõju, kui ka kriisikommunikatsiooni teooriat, et mõista kriisi olemust ja selle mõju ühiskonnale ning avalikkusele.

Selline pronksiööga seotud arvamuskajastuste analüüsimine on esmakordne, sest varasemalt pole arvamuskajastuste hinnangute andmise nurga alt uuritud ning üleüldiselt on arvamuskajastuste pronksiöö kontekstis vähe analüüsitud. Pille Petersoo (2008: 145) kirjeldab paari pronksiöö teemalise arvamuskajastuse sisu, aga valitsusele antud hinnanguna toob ta välja ainult ühe arvamusiidri kriitika Andrus Ansipi kohta. Juurvee ja Mattiiseni (2020) raport annab kvantitatiivse ülevaate Venemaa meediakajastustest seoses pronkssõduriga. Saar Poll OÜ uuring käsitleb küll meedia rolli pronksiöö sündmustega seoses, aga ajakirjanduses ilmunud tekstide raport

ei analüüsi (Saar, 2007). Erika Prave (2010) magistritööst saab lugeda Jõhvi ja Tartu noorte refleksioonist pronksiöö meediakajastusele.

Bakalaureusetöö teema on oluline selleks, et kaardistada, mida arvamusiidrid arvasid valitsuse tegevusest ühe Eesti lähiajaloo kõige kriitilisema sündmuse ajal. Hinnangute kaardistamisega saab ülevaate sellest, mida arvamusiidrid oluliseks pidasid ning millist narratiivi nad artiklitega lugejatele löid. Selle mõistmine on oluline seetõttu, et arvamusiidritel on avaliku arvamusele suur mõju ning nende tegevus ja sõnad mõjutavad inimeste arvamust (Dinsoreanu jt, 2017: 157–158). Bakalaureusetöö tulemustest saab teatud mahus teha järeldusi selle kohta, mida arvamusiidrid valitsuse tegevuses toonases kriisiolukorras hindasid ja kellele ning milliseid hinnanguid nad jagasid. Otsustasin analüüsida hinnanguid just valitsuse tegevusele, sest kriisis on valitsusel mitmeid ülesandeid ning vastutusvaldkondi. Seetõttu võib tööst kasu olla eelkõige valitsuskommunikatsiooniga tegelevatele inimestele, kes soovivad teada saada, milliste ülesannete täitmist arvamusiidrid valitsuse tegevuses hindavad ning kellele ja millistele valdkondadele enim hinnanguid antakse. Samuti talletan bakalaureusetööga teatud mõttes ka Eesti ajakirjanduse ajalugu, sest koondan kokku 28 erinevat pronksiöö teematist arvamuskirjet ning analüüsin nende sisu ja sõnumeid.

Töö teoreetiline ja empiiriline osa defineerib olulisemaid teemaga seotud mõisteid, annab ülevaate varasemalt läbiviidud uurimistööde tulemustest, esitab pronkssõduri teisaldamisega seotud võtmesündmused kronoloogilises järjekorras ja kirjeldab põgusalt tolelaegset valitsuskoalitsiooni ning selle olulisemaid ministreid. Seejärel toon välja püstitatud uurimisküsimused ja kirjeldan bakalaureusetöö eesmärki. Kolmandas peatükis annan ülevaate valimist ja analüüsimeetodist. Kirjeldan valimi koostamist ja selle kriteeriume ning analüüsitavaid andmeid. Järgneb ülevaade andmete analüüsimeetodist ehk kuidas kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit kasutades teemaga seonduvaid arvamuskirjeteid analüüsisin ning seejärel annan ülevaate analüüsiskeemist ja koostatud kodeerimisjuhendist. Neljandas peatükis kirjeldan analüüsist tulenevaid tulemusi ning näitlikustan neid arvamuskirjete autorite tsitaatidega. Töö lõpuosas teen tulemustest järeldusi ning diskuteerin nende üle ja esitan võimalusi teema edasiseks uurimiseks. Samuti kõrvutan pronkssõduri teisaldamist 2022. aasta Narva tanki eemaldamisega.

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Peatükk defineerib olulisemaid teemaga seotud mõisteid, annab ülevaate varasemalt läbiviidud uurimistööde tulemustest, esitab pronkssõduri teisaldamisega seotud võtmesündmused kronoloogilises järjekorras ning teeb põgusa ülevaate tollaegsest valitsusest ja selle olulisematest ministritest. Esmalt käsitlen arvamusiidri mõistet ja nende mõju avalikule arvamusele. Seejärel mõtestan lahti arvamuseloo mõiste ning võrdlen seda põgusalt uudisloo olemusega. Peatüki kolmandas osas käsitlen kriisiolukorra mõistet ning paigutan pronkssõduri teisaldamise kindlate kriisiolukorra kategooriate alla. Neljandana esitan arvamusiidrite rolle ja mõjusid kriisiolukorras. Viimasel peatükil annan ülevaate varasemalt läbiviidud uurimistööde tulemustest sarnastel teemadel. Seejärel kaardistan uuritava juhtumi võtmesündmusi ja kulgu ning annan arvamuseartiklite konteksti paremaks mõistmiseks põgusa ülevaate tollaegsest valitsusest ning selle peamistest ministritest.

1.1. Arvamusiidrid

Meedias võib tihti kohata sõna „arvamusiidrid“. Selleks, et analüüsida, mida arvamusiidrid valitsuse tegevusest arvasid, tuleb esmalt defineerida, kes on üldse arvamusiidrid, mida arvamusiidrid endast kujutab ning milline on nende mõju meedia vahendusel avalikule arvamusele.

Dinsoreanu jt (2017: 157–158) defineerivad arvamusiidrid järgnevalt: „Arvamusiidrid on isikud, kellel on märkimisväärne mõju oma võrgustikus ja kes võivad mõjutada omavahel seotud isikute arvamusi“. Dinsoreanu jt sõnul võib arvamusiidri staatus aja jooksul muutuda ja eri isikud võivad olla arvamusiidrid eri valdkondades. Katz ja Lazarsfeld (2006: 30–33) pakuvad välja neli peamist arvamusiidrite tunnust: suur jälgijaskond, eksperdiks pidamine, asjatundlikkus ja keskse positsiooni omamine enda võrgustikes, et mõjutada avalikku arvamust. Katzi ja Lazarsfeldi (1995: 128) sõnul on arvamusiidrid kommunikatsiooni kaheastmelise infovoo (*two-step flow*) lähenemise alusel mänginud märkimisväärset rolli teabe edastamisel uudismeediast avalikkusele. Nad märgivad, et info liigub sageli uudismeediast arvamusiidriteni ja nad vahendavad saadud info edasi meedia kasutamises vähem aktiivsetesse ühiskonna rühmadesse. Ehk sisuliselt on arvamusiidrite näol tegemist inimestega, kes on uudismeediast saadud info vahendajad ning kellel on enda võrgustikus teatav autoriteetsus, et neid kuulda võetaks ja usutaks.

Lisaks kaheastmelise infovoe lähenemisele on olemas ka mitmeastmelise infovoe (*mult-step flow*) kontseptsioon, mille alusel Ognyanova (2017) sõnul kommunikatsioon ei piirdu mitte ainult kahe astmega, vaid hõlmab keerukamat ja mitmetasandilist suhtlusprotsessi. Ta rõhutab, et informatsioon liigub läbi mitme erineva arvamusiidri, enne kui see jõuab lõpliku vastuvõtjani. See tähendab, et arvamusiidrite võrgustik on mitmekesisem ja dünaamilisem ning informatsioon võib muutuda ja kohanduda igal edastusetapil (Ongyanova, 2017). Weimann (1991: 269–271) toob esile, et meedias mängivad mitmed arvamusiidrid olulist rolli, kusjuures igal neist võib olla erinev mõjuvõim, autoriteetsus ja usaldusväärus sõltuvalt nende võrgustiku eripärast ja kontekstist. Lisaks märgivad Kotcher ja Nisbet (2009: 335–338), et mitmeastmelise infovoe lähenemise kontekstis on informatsioonivoog palju komplekssem ja võib hõlmata mitmeid erinevaid tõlgendusi, kus algse sõnumi sisu ja tonaalsus võivad muutuda vastavalt erinevate arvamusiidrite panusele ja auditooriumile. Seega, mitmeastmelise infovoe kontseptsiooni kohaselt ei ole arvamusiidrid lihtsalt uudismedia ja avalikkuse vahelised vahendajad, vaid nad moodustavad keerulise ja mitmetasandilise võrgustiku, kus informatsioon võib läbida mitmeid filtreerimise ja tõlgendamise astmeid enne, kui see jõuab lõpliku vastuvõtjani. See lisab arvamusiidrite rollile täiendava dimensiooni ja rõhutab nende mõju ja vastutust informatsioonimaastikul.

Mertoni (1949, viidatud Schäfer ja Taddicken, 2015: 961) sõnul saab arvamusiidreid liigitada vastavalt ühiskonna tasandile või võrgustiku tasandile. Ühiskondliku tasandi arvamusiidrid, näiteks kuulsused ja eksperdid, omavad autoriteeti ja nähtavust meedias, mõjutades oma sõnavõttudega laia auditooriumi (Katz ja Lazarsfeld, 1995: 46). Seevastu võrgustiku tasandi arvamusiidrid avaldavad mõju väiksemates ringkondades ning omavad tihtipeale auditooriumiga sõprussuhteid või muid lähedasi suhteid (Burt, 1999). Ehk ühiskondliku tasandi arvamusiidrid on tuntud ning autoriteetsed, aga võrgustiku tasandi arvamusiidrid tegutsevad väikeses ja lokaalsetes kogukondades, tuginedes teabe tõhusaks levitamiseks ja mõjutamiseks isiklikele suhetele ja sidemetele.

Arvamusiidrite mõju avalikule arvamusele on läbi aegade palju uuritud ja analüüsitud. Arvamusjuhtimise kontseptsioon on üks vanimaid teoreetilisi lähenemisi avaliku arvamuse kujunemisele (Nisbet, 2005). Arvamusiidrid mitte ainult ei juhi teiste tähelepanu konkreetsele teemale, vaid annavad ka nõu, kuidas teised peaksid reageerima või tegutsema. Taoline mõjutamine toimub nõuannete ja soovitude andmise, eeskujuks olemise, mida teised saavad jäljendada, ning teiste veenmise kaudu (Weimann, 1994). Karimi (2008: 58) sõnul on ajalehtede arvamusväljad oluline platvorm avaliku arutelu tekitamiseks ja suurendamiseks. Ta märgib, et siiski ei paku need kõlapinda kõigile soovijatele, vaid privilegeritud gruppidele. Arvamuslugude

autorid peavad enamasti toimetust veenma enda artikli väärtuses, et see väljaandes avaldataks. Lisaks on toimetajatel võimalus filtreerida neile saadetud arvamusi ratsionaal-kriitilistel või ideoloogilistel alustel, rõhutab Karim (2008: 58). See toob esile avalikku diskursust kujundavate väljaannete valikulise iseloomu ning asjaolu, et kõigil ei ole võimalik ajakirjanduses enda arvamust väljendada.

1.2. Arvamuslugu

Arvamusliidrite üheks peamiseks võimaluseks oma arvamust väljendada on arvamuslugude kirjutamine meedias. Selles peatükis defineerin arvamusloo mõiste ning võrdlen seda põgusalt uudisloo olemusega, analüüsimeks nende omavahelist seotust.

Liiva (2021) defineerib arvamuslugu järgnevalt: „Arvamusloo peamiseks omaduseks ongi see, et autor avaldab enda isiklikku, subjektiivset arvamust.“ Uudislugude puhul on aga Liiva sõnul oluline objektiivsus, neutraalsus ning tasakaal erinevatele osapoolte arvamuste vahel. Ta lisab, et igal Eesti kodanikul on õigus ja võimalus ühiskonnaelu puudutavatel teemadel kaasa rääkida, sealjuures kirjutada arvamuslugusid ning pakkuda neid avaliku arutelu algatamiseks või mitmekesistamiseks meediamajadele avaldamiseks. Nii on arvamusartiklidel klassikalise uudismeedia kõrval samuti oluline roll ja Liiva arvates tõestavad seda arvamusväljendused päevalehtedes ning edukad arvamusportaalid (Liiva, 2021). Ehk arvamusartikkel peegeldab autori arvamust mingil teemal ning ei pea olema ilmtingimata objektiivne ja neutraalne. Kuna töös käsitletakse arvamusliidrite hinnanguid, siis tuleb ära märkida, et ka hinnang on autori enda arvamus ega pruugi olla objektiivne või neutraalne.

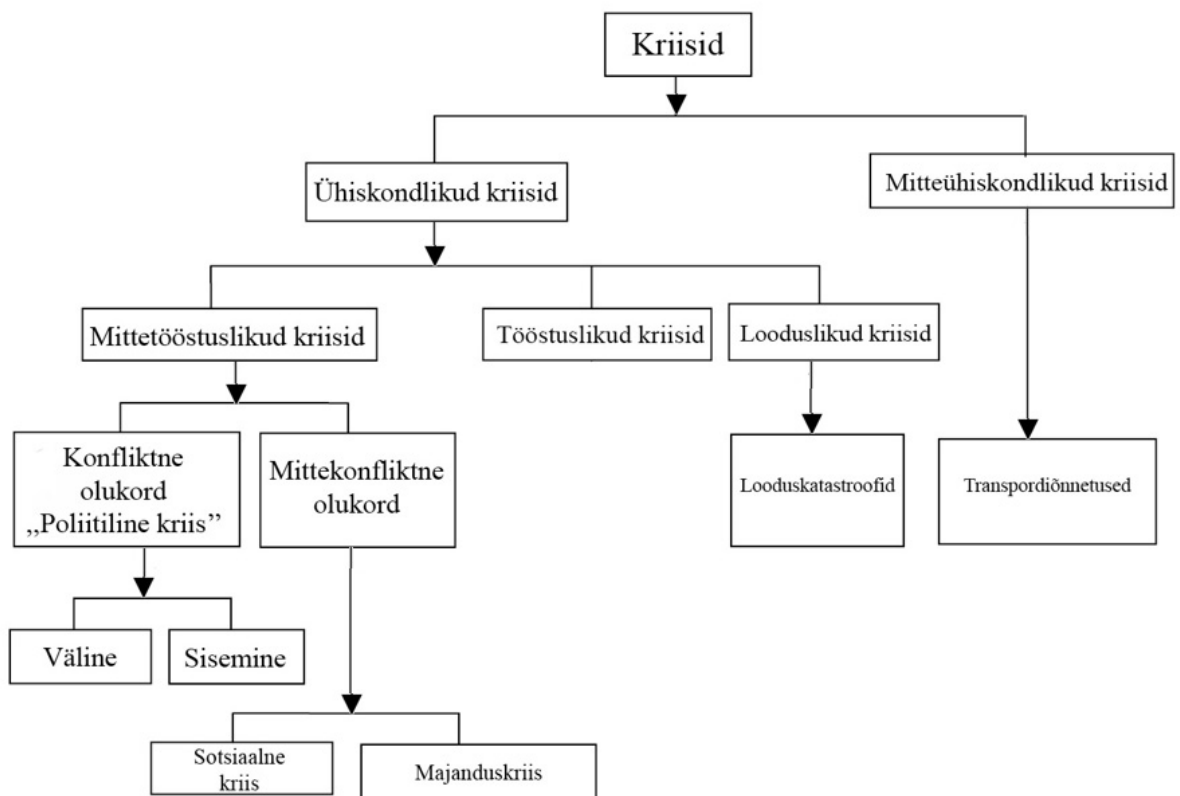
Trükiajakirjanduses jagunevad arvamuslood kolmeks: toimetuse arvamus, välisautorite arvamus ja lugejakirjad. Toimetuse arvamus väljendub peamiselt väljaannete juhtkirjade kaudu, aga vahel ka ajakirjanike kommentaarides ning repliikides. Välisautorite arvamus on tihti kirjutatud oma ala spetsialistide, autoriteetide ja otsustajate poolt. Lugejakirjad on toimetusele saadetud tekstid lugejate endi poolt (Liiva, 2021). Thomas (2019, viidatud Young, 2022: 79 kaudu) toob välja kolm arvamusartikli funktsiooni: hääleõiguseta ja võimuta inimeste eest seismine, avaliku arutelu suurendamine, katsetades arvamusi või uusi seisukohti ning uudistes kajastatud sündmuste selgitamine ja hinnangute andmine. Eelmainitud funktsioonid aitavad kaasa mitmekülgse ja dünaamilise avaliku arutelu kujunemisele.

1.3. Kriisiolukord

Pronksiöö sündmustest kirjutades on palju kasutatud mõistet „kriis“, näiteks julgeolekukriis, poliitiline kriis, sisekriis jne. Rahutuste puhul oli tegu mitmetasandilise kriisiga, mis tekitas küsimusi valitsuse võimekuses kriisi lahendamisel ja sellele reageerimisel. Selleks, et analüüsida arvamusi liidrite hinnanguid valitsuse tegevusele kriisiolukorras defineerin esmalt kriisi olemuse. Seejärel paigutan teooriale tuginedes pronksiöö rahutused kindlatesse kriisikategooriatesse vastavalt sellele, kuidas kriis kujunes ja millised olid selle tagajärjed.

Smith (2005: 319) märgib, et „kriisi määratlus on tekitanud akadeemilises kirjanduses märkimisväärset arutelu ja puudub tegelik kollektiivne nõusolek selle termini täpse definitsiooni üle“. Suur osa kirjanduses ilmunud kriisi definitsioone seostuvad reageerimisega millelegi, mida ei osatud oodata või mis ähvardas asjade tavalist kulgu. Näiteks defineerib LaPorte (2007: 60–64) kriisi kui tõeks saanud senimõeldamatut ohtu, mis paneb kujutlusvõime proovile ning sunnib võtma kasutusele kõik võimalikud ressursid.

Sarnaselt kriisi definitsioonile on ka kriiside liigitamise puhul mitmeid erinevaid arvamusi ning kindel üksmeel puudub. Ühe võimalusena kriise liigitada pakkus Quarantelli (1988, viidatud Ahmadun jt, 2003: 30 kaudu) välja, et on olemas ühiskondlikud kriisid, mida põhjustavad looduslikud või tööstuslikud tegurid, katastroofid ja konfliktid olukorrad, nagu sõjad, rahvarahutused, mässud jne, ning mitteühiskondlikud kriisid, nagu enamik transpordiõnnetusi, mis otseselt ei mõjuta ühiskonna toimimist. Kuna pronksiööd saab Quarantelli mudeli järgi mitmesse kategooriasse paigutada, siis sobib see käesolevas töös kriisi liigitamiseks.

Joonis 1. Quarantelli mudel kriiside liigitamiseks. *Allikas: Ahmadun jt, 2003: 28*

Pronksiöö puhul on tegemist väga mitmekülgse kriisiga, mis mõjutas mitmeid valdkondi. Seda kriisi saab nimetada näiteks julgeolekukriisiks, poliitiliseks kriisiks, sisekriisiks, rahvusliku identiteedi kriisiks jne. Quarantelli mudeli (Ahmadun jt, 2003: 28) järgi läheks pronksiöö ja pronkssõduri teisaldamine kahtlemata ühiskondliku kriisi alla ning sellest tuleneks omakorda poliitiline kriis, nii sisemine kui ka väline. Samuti sobiks see ka sotsiaalse kriisi alla, sest tagajärjed mõjutasid tervet Eesti ühiskonda ning tekitasid lahkkelisid eestlaste ja venekeelsete vahel. Lisaks saab pronksiöö sündmused liigitada ka majanduskriisi alla, sest sündmustel oli majanduslik mõju Eestile Venemaa sanktsioonide tõttu.

1.4. Arvamusliidrite roll ja mõju kriisis

Kuigi Boatwrighti ja Morehouse'i (2023: 1) sõnul ei käsitle kriisikommunikatsioonialane kirjandus arvamusliidrite rolli ja mõju kriisiolukordades, siis saab paar aspekti ikkagi välja tuua. Freberg jt (2013: 181) sõnul aitavad arvamusliidrid tõlgendada keerulist informatsiooni ja pakuvad sündmustele konteksti, muutes info avalikkusele kättesaadavamaks ja arusaadavamaks. See on

oluline kriiside puhul, kus väärinfo võib kergesti levida. Lisaks faktilisele teabele pakuvad arvamusiidrid An jt (2024) sõnul kriisiolukorras sageli ka emotsionaalset tuge ja kindlustunnet, mis võib aidata leevendada avalikkuse ärevust. Samuti mängivad arvamusiidrid kriisis võtmerolli avaliku arvamuse kujundamisel, mõjutades kriisi narratiivi ning seda, kuidas sündmusi tajutakse ja mõistetakse (Rojas ja Tsang, 2020: 1).

Arvamusiidrite usaldusväärsus suurendab nende veenmisjõudu. Inimesed võtavad tõenäolisemalt vastu ja tegutsevad informatsiooni põhjal, mis pärineb usaldusväärsetest allikatest (Hovland ja Weiss, 1951: 638). An jt (2024) rõhutavad, et arvamusiidrid on sotsiaalsetes võrgustikes kesksel positsioonil, mis võimaldab neil tõhusalt levitada teavet ja mõjutada suuremat auditooriumi. Nende käitumine ja sõnavõtt on teejuhiks, mis suunab teisi, kuidas kriisile reageerida. See on eriti tõhus olukordades, kus üksikisikud otsivad teistelt vihjeid ning eeskujuga sobiva käitumise kohta (Rojas ja Tsang, 2020: 2). Lisaks on empiirilised uuringud näidanud arvamusiidrite märkimisväärset mõju erinevates kriisides. Näiteks koroonapandeemia ajal aitasid arvamusiidrid tervishoiu kaasa täpse ja faktilise informatsiooni levitamisele ning kujundasid avalikku arvamust (An jt, 2024). Samamoodi on võrgustiku tasandi arvamusiidrid mänginud looduskatastroofide puhul olulist rolli reageerimispüüete koordineerimisel ja usaldusväärse informatsiooni edastamisel (Paton, 2008: 12). Seega on arvamusiidrite roll ja mõju kriisis üsna märkimisväärne, sest nad kujundavad avalikkuse arvamust, jagavad informatsiooni ning neid usutakse ja võetakse kriisiolukorras kuulda.

1.5. Varasemad uuringud

Kuigi pronksiöö ja sellega seonduvaid sündmuseid on Eestis ja rahvusvaheliselt mitmest erinevast vaatepunktist varasemalt uuritud, siis on käesolev arvamusiidrite poolt valitsuse tegevusele antud hinnangute uurimine esmakordne. Raamatus „Monumentaalne konflikt” kirjeldab Pille Petersoo (2008: 145) küll paari arvamused artiklit, aga valitsusele antud hinnanguna toob ta välja ainult Juhan Kivirähki artiklis olnud kriitika Andrus Ansipi suunas. Rohkem keskendub Petersoo sellele, mida pronksiööga seoses üldiselt kirjutati ning uurib nii ilmunud uudiseid kui ka arvamused artikleid. Küll aga pakub ka Petersoo huvi, et kes lisaks ajakirjanikele sõna said ja oma arvamused avaldasid. Juurvee ja Mattiiseni (2020) põhjalik raport pronksiöö sündmusest käsitleb samuti meediat vähe. Autorid annavad ülevaate kvantitatiivsetest andmetest, aga seda Vene meedia kohta ega analüüsi meediatekstide sisu. Samuti on kvantitatiivsetes andmetes sees pronkssõduri mainimised enne selle teisaldamist. Mina aga uurin arvamused artikleid,

mis ilmusid vahetult enne või pärast kuju teisaldamist. Saar Poll OÜ poolt koostatud uuringus käsitleti meedia rolli pronksiöö sündmustega seoses, aga ajakirjanduses ilmunud tekste ei analüüsitud. Pigem pandi rõhku sellele, kuidas pronksiöö sündmused inimeste meediakäitumist mõjutasid. Uuring leidis, et eestlaste meediakäitumine muutus väga vähe. Venekeelne elanikkond muutis oma meediatarbimist aga märgatavalt, pöördudes rohkem Eesti infoallikate juurde, et teavet saada (Saar, 2007). Erika Prave (2010) magistrیتööst saab lugeda Jõhvi ja Tartu noorte refleksioonist pronksiöö meediakajastusele, aga jällegi ei analüüsi töö meediatekste.

Bakalaureusetöö raames analüüsin arvamused artikleid, seega on paslik välja tuua ka paar Eestis kirjutatud lõputööd, mis samuti arvamused artikleid uurivad. Ühe näitena saab tuua Kulli (2019) bakalaureusetöö, milles ta uuris arutelude kujundamist uudisteportaalide arvamuskülgedel tselluloositehase juhtumi näitel. Selle töö puhul oli aga kvantitatiivseid andmeid rohkem kui kvalitatiivseid ning arvamused artiklite sisu polnud süvitsi eriti uuritud. Samuti kasutas töö autor ühe meetodina ka arvamused toimetaajate intervjuu erimist, mida käesoleva töö puhul ei rakendatud. Arvamused artikleid analüüsis enda bakalaureusetöös ka Eit (2015), kellele pakkus huvi julgeolekustamise temaatika poliitikute arvamused artiklites 2015. aasta riigikogu valimiste eel trükimeedias. Töös aga uuris Eit vaid poliitikute poolt kirjutatud arvamused artikleid ning täiesti teise teemaga seoses.

1.6. Pronksööduri teisaldamise kulg

Kuna töö põhineb Tõnismäelt pronksööduri teisaldamise ja pronksiöö sündmuste kohta tekkinud diskussiooni analüüsil, siis on arvamused artiklite konteksti mõistmiseks vajalik aset leidnud sündmuste kaardistamine. Joonisel 2 on kujutatud pronksööduri teisaldamise kulg, mille koostas in tuginedes Delfis, Postimehes ja ERRi uudisteportaalil avaldatud artiklitele.

Joonis 2. Pronkssõduri teisaldamisega seotud võtmesündmuste kronoloogiline järjekord. *Allikas: Anvelt, 2020; ERR 360:..., 2017; Kallas, 2006*

Ajalooliseks alguspunktiks on skulptor Enn Roosi ja arhitekt Arnold Alase ühistööna valminud ja 1947. aastal Tõnismäele paigaldatud pronkssõdur, mille ametlik nimi on „Tallinna vabastajate monument“ (Kallas, 2006). Pronkssõduril on venekeelsele elanikkonnale oluline tähendus, sest see sümboliseerib teises maailmasõjas langenuid ning monumendi juures tähistati iga aasta 9. mail Suure Isamaasõja võidu aastapäeva ja 22. septembril Tallinna „vabastamise“ aastapäeva. Nendel üritustel aga lehvitati Nõukogude Liidu ja Venemaa lippe (Anvelt, 2020). Kombineerides eelmainitud asjaolu ja selle, et eestlastele tuletab pronkssõdur pigem meelde Nõukogude okupatsiooni, tekkisid pronkssõduri juures erinevad konfliktid eestlaste ja vene keelt kõnelevate inimeste vahel.

2006. aasta 9. mail toimus pronkssõduri juures konflikt, kus Nõukogude armee veteranide esindajad rebisid pronkssõduri vastu piketi korraldanud rahvuslase Jüri Böhmi käest Eesti lipu. Seejärel esitasid Aavo Savitsch, Ain Saar, Jüri Liim ja Tiit Madisson üleskutse pronkssõduri

teisaldamiseks. Pronkssõduri kaitsjad moodustasid omakorda organisatsiooni Öine Vahtkond. Selleks, et uusi konflikte ei tekiks, piiras politsei Tõnismäe haljasala valvega (Anvelt, 2020).

Oktoobris algatasid Reformierakonna, Isamaa ja Res Publica Liidu ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna saadikud riigikogus sõjahaudade kaitse seaduse ja keelatud rajatiste kõrvaldamise seaduse eelnõu. Esimese neist võttis riigikogu vastu 2007. aasta 10. jaanuaril. Seadus andis aluse matta ümber säilmed, mis on maetud sobimatutesse kohtadesse, sh parkidesse, haljasaladele ja kohtadesse, kus nende kohal toimuvad massiüritused. Pronkssõduri kaitsjad tõlgendasid seadust otsese rünnakuna monumendi vastu (Anvelt, 2020; ERR 360:..., 2017).

Pronkssõduri juures tehtavatest väljakaevamistest räägiti esimest korda 2007. aasta 9. märtsil, mil Kaitseministeeriumi juurde loodud komisjon soovitas pronkssõduri juures olevad säilmed ümber matta (ERR 360:..., 2017). Valitsuskabineti nõupidamisel 19. aprillil tuli väljakaevamine taas päevakorda. Peaminister Andrus Ansip nimetas nõupidamisel pronkssõduri teisaldamist Eesti riikliku suveräänsuse küsimuseks. Ta nõustus, et kuna venekeelse elanikkonna jaoks on tegemist äärmiselt tundliku teemaga, siis enne 9. maid monumenti ei liigutata (Anvelt, 2020).

26. aprilli varahommikul tekitati pronkssõduri ümber eraldatud perimeeter. Samal õhtul oli rahvusraamatukogu ette kogunenud ligi tuhat inimest ning rahvamassil hakkas tekkima konflikt ala turvanud politseiga. Järgnes massiline lõhkumine ja rüüstamine Tallinna kesklinnas ning rahutused toimusid ka Narvas, Kohtla-Järvel, Jõhvis ja Kiviõlis. (Anvelt, 2020; Linnard, 2017). Öösel pidasid valitsus ja kriisikomisjon erakorralise istungi, et arutada Tallinnas tekkinud olukorda. Kriisikomisjon tegi valitsusele ettepaneku pronkssõdur viivitamata teisaldada ja paigaldada kaitseväge kalmistule. Kriisikomisjoni soovitusel lähtuvalt otsustas valitsus riigi julgeoleku huvides pronkssõduri koheselt teisaldada (ERR 360:..., 2017). Pronkssõdur teisaldati Tõnismäelt umbes kella viie paiku hommikul. Rahutused jätkusid ka 27. aprillil ja kestsid 28. aprillini. 30. aprillil avati pronkssõduri monument kõigile vaatamiseks oma uues asukohas Tallinna kaitseväge kalmistul ning 9. mail käisid pronkssõduri uues asukohas, aga ka endises asukohas Tõnismäel paljud langenud sõdureid mälestavad inimesed. Viidi lilli ja päev möödus rahulikult (Anvelt, 2020).

1.7. Koalitsiooni erakonnad ja peamised ministrid

Kuna arvamusartiklites annavad autorid hinnanguid erinevate erakondade ministritele, siis on konteksti mõistmiseks oluline anda põgus ülevaade tollaegsest valitsusest ning temaga seotud olulisematest ministritest.

Vaid kolm nädalat enne pronksiööd, 5. aprillil 2007, oli ametisse astunud peaminister Andrus Ansipi juhitud uus valitsus. Tollal moodustasid valitsuskoalitsiooni **Reformierakond, Isamaa ja Res Publica Liit** ning **Sotsiaaldemokraatlik Erakond** (Valitsuse kodulehekülg, 2023). Opositsiooni kuulusid Keskerakond, Eestimaa Rohelised ja Eestimaa Rahvaliid (Riigikogu kodulehekülg, 2022). Tallinnas oli võimul Keskerakond ning linnapeaks Edgar Savisaar. Bakalaureusetöö kontekstis olid valitsuskoosseisu kõige olulisemad ministrid **peaminister Andrus Ansip** (Reformierakond), **kaitseminister Jaak Aaviksoo** (Isamaa ja Res Publica Liit), **siseminister Jüri Pihl** (Sotsiaaldemokraatlik Erakond) ja **välisminister Urmas Paet** (Reformierakond) (Valitsuse kodulehekülg, 2023), sest nemad juhtisid ja suunasid valitsuskabineti liikmetena kõige rohkem sündmuste käiku.

2. UURIMISKÜSIMUSED

Selles alapeatükis toon välja bakalaureusetöö uurimisküsimused. Töö eesmärgiks on uurida, kes ja milliseid hinnanguid jagas vahemikus 25. aprill kuni 26. mai ilmunud Postimehe ja Eesti Ekspressi arvamuskäsitlustes valitsuse tegevusele seoses pronkssõduri teisaldamise sündmusega.

Eesmärgil on kokku kolm alaeesmärki: esimene eesmärk on saada ülevaade, kes hinnanguid andsid ehk kes olid ilmunud arvamuskäsitluste autorid. Teine eesmärk on kaardistada, milliseid hinnanguid arvamuskäsitluste autorid jagasid. Kolmas eesmärk on analüüsida, mida või keda arvamuskäsitluste autorid valitsuse tegevuse puhul hindasid.

Töö eesmärkidest ja teoreetilistest alustest lähtuvalt püstitab autor järgnevad uurimisküsimused:

1. Millised arvamuskäsitluste autorid avaldatud arvamuskäsitlustes valitsuse tegevusele hinnanguid seoses pronkssõduri teisaldamisega?
2. Milliseid hinnanguid arvamuskäsitluste autorid valitsuse tegevusele jagasid?
3. Milliseid kompetentse ja tegevusvaldkondi valitsuse tegevusel kriisiolukorra lahendamisel hinnati?

3. MEETOD JA VALIM

Käesolevas peatükis annan ülevaate bakalaureusetöös kasutatud valimist ja analüüsimeetodist. Esmalt kirjeldan valimi koostamist ja selle kriteeriume ning analüüsitavaid andmeid, ehk Postimehe ja Eesti Päevalehe arvamuskülgedel ilmunud aramusartikleid. Seejärel kirjeldan andmete analüüsimeetodit. Bakalaureusetöös analüüsisin kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit kasutades teemaga seonduvaid arvamuskülgeid.

3.1. Valim

Bakalaureusetöös analüüsin Postimehe ja Eesti Päevalehe paberväljaandeid (Postimehe puhul oli tegemist paberväljaandega, aga autor pääses ligi digitaliseeritud artiklitele). Valimisse kuulusid kõik 2007. aastal vahemikus 25. aprill–26. mai Postimehes ja Eesti Päevalehes ilmunud pronksiöö- ja pronksõduriteemalised artiklid, milles anti valitsusele tervikuna või kellelegi valitsusest hinnanguid. Ehk kasutasin töös tõenäosuslikku kõikset valimit kahe väljaande kontekstis. Kõikse valimi puhul kuuluvad valimisse kõik üldkogumi liikmed (Rämmer, 2014) ja see annab võimaluse analüüsida valitud ajaperioodil ning väljaannetes kõiki teemaga seonduvaid arvamuskülgeid. Kokku oli valimis 28 arvamuskülgeid. Valimisse võtsin arvamuskülgeid ainult Postimehest ja Eesti Päevalehest, sest tegu on kahe Eesti kõige mõjukama ja suurema päevalehega, millel on eraldi arvamusküljed ning kus paljude arvamuskülgede artikleid avaldatakse. Valimisse võtsin arvamuskülgeid, mis ilmusid perioodil 25. aprill 2007–26. mai 2007, sest siis oli sündmus kõige värskem ning antavad hinnangud vahetuvad. See tähendab, et esmased hinnangud võisid rohkem olla mõjutatud emotsioonidest ning vähem tehti põhjalikku analüüsi. Samuti ei ilmunud peale selle vahemiku lõppu enam nii palju teemaga seonduvaid artikleid.

Kuna kõikse valimi kohta teooriat lugedes võib mulje jääda, et tegu on suuremahulise valimiga, sest ainukese kõikse valimi näitena toob Rämmer (2014) välja rahvaloenduse, siis on paslik mainida, et bakalaureusetöös kasutatud valim on pigem väiksemahuline. Kuna aga andmeanalüüsi puhul kasutasin bakalaureusetöös kvalitatiivset sisuanalüüsi, siis seetõttu ei olegi töö eesmärgiks tulemuste üldistamine (Kalmus jt, 2015) kõikidele arvamuskülgede poolt antud hinnangutele, vaid pigem soovisin kaardistada hinnangud väiksemahulise valimi ehk peale pronksiööd kuu aja jooksul ilmunud arvamuskülgede näol. Valimis olevad arvamuskülgeid olid väga mitmekülgsed ning seetõttu sai ka väiksemahulise valimi puhul hea ülevaate sellest, milliseid hinnanguid anti ja kellele neid jagati.

Uurimisküsimustele vastamiseks kogusin kokku temaatilised arvamuskirjandusartiklid. Otsisin esmalt välja Eesti suurimad ajakirjandusväljaanded, mille arvamuskülgedel pronksiöö sündmusi ning valitsuse tegevust kuu aja jooksul aktiivselt kommenteeriti (Postimees ja Eesti Päevaleht). Seejärel otsisin paberväljaannetest valimisse sobivaid arvamuskirjandusartikleid. Postimehe arvamuskirjandusartiklid olid küll algselt trükimeedias ilmunud, aga pääsesin neile ligi DIGARi kaudu, mis võimaldab lugeda digitaliseeritud paberlehti. Eesti Päevalehe arvamuskirjandusartiklitele pääsesin ligi Tartu Ülikooli raamatukogus säilitatavate paberlehtede abil. Kokku leidsin Postimehest ja Eesti Päevalehest 28 teemaga seonduvat ja valimi kriteeriumitega sobivat arvamuskirjandusartiklit.

3.2. Analüüsimeetod

Bakalaureusetöös kasutan empiirilise uurimuse jaoks kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis on sobilik arvamuskirjandusartiklite sisu uurimiseks (Kalmus jt, 2015). Eesmärk on saada ülevaade andmetest, erinevate arvamuskirjandusartiklite sisu ning nendes esinevaid hinnanguid uurida ja analüütiliselt tõlgendada ning leida hinnangute vahel erisusi ja ühisosa. Kvalitatiivse sisuanalüüsi üheks nõrgaks küljeks, mida tuleb kindlasti silmas pidada, on asjaolu, et taoline sisuanalüüs ei võimalda valimi väiksuse tõttu teha suuri üldistusi. Samuti tuleb arvesse võtta, et uurija võib analüüsitavaid andmeid kasutada meelevaldselt ning tõlgendada endale meelepäraselt, et kinnitada hüpoteese või jõuda sobivate järeldusteni (Kalmus jt, 2015).

Kvalitatiivse sisuanalüüsi läbiviimiseks kasutasin arvamuskirjandusartiklite läbi töötamisel induktiivselt deduktiivset kodeerimist. See võimaldas mul tekstid läbi lugeda ning luua nende alusel mõned esialgsed koodid. Seejärel otsisin andmetest koodidele vastavaid tekstilõike. Kodeerimine on üks osa kvalitatiivsest uurimisest, mille eesmärgiks on tekst põhjalikult läbi töötada ning seda mõista. Sõnastan andmete kogumisel uurimuse eesmärgi ja uurimisküsimused, kuid andmetes pööran lisaks enda sõnastatud teemadele tähelepanu ka sellele, mis on arvamuskirjandusartiklite jaoks oluline ja mida nad on selle teemaga seoses pidanud oluliseks kirjutada. Sõltuvalt arvamuskirjandusartiklite sisust luuakse kodeerimise käigus erinevad kategooriad, kus sarnased koodid kogutakse kokku ning neid võrreldakse teiste kategooriatega. Peale kategooriate loomist on võimalik tulemusi kirjeldada ning teha selle põhjal valimi kohta järeldusi, tuues tekstilisi näiteid (Kalmus jt, 2015).

Analüüsisin juhtumiülevalt Postimehes ja Eesti Päevalehes ilmunud teemaga seonduvaid arvamuskirjandusartikleid, milles jagati hinnanguid valitsuse tegevusele. Selleks et arvamuskirjandusartikleid ülevaatlikult analüüsida ning omavahel kõrvutada, koostas arvamuskirjandusartiklitest kokkuvõtva tabeli, milles on esitatud artikli autor, autori taust ning artikli avaldamise kuupäev ja väljaanne, kus

artikkel ilmus (vt Lisa 1). Tabelis kajastuvaid andmeid oli hea esialgseks analüüsiks kasutada, sest seal oli kirjas näiteks juba see, kes hinnanguid andis, ehk milline oli arvamusiidri taust.

3.3. Uurimiskeem

Peale kvalitatiivse aramusartiklite analüüsi valimi moodustamist viisin läbi andmete kodeerimise ehk aramusartiklitest kõnekate tsitaatide ja lõikude kogumise. Selleks koostas analüüsiskeemi ja kvalitatiivse kodeerimisjuhendi (vt Lisa 2 ja Lisa 3), mille põhjal sai tsitaadid ja lõigud vastavatesse kategooriatesse paigutatud. Teise etapina jagasin koodid kategooriatesse. Kategooria on analüütiline üksus, millesse koondatakse kõik sarnased koodid (Kalmus jt, 2015). Kolmandas etapis jõudsin tulemusteni, mille põhjal oli tulenevalt andmetest võimalik leida vastused püstitatud uurimisküsimustele.

Kodeerimisjuhend koosnes kolmest peakategooriast: üldtunnused (väljaanne, kuupäev, pealkiri, teemakohasus jne), autori taust (nimi, ametinimetus vastavalt väljaandes toodule ja erakonda kuuluvus) ning hinnangud (hinnang tegevusele, mida/keda hinnati ja milliseid kompetentse/tegevusvaldkondi).

Kodeerimist alustasin üldtunnuste kodeerimisega. Esmalt tegin kindlaks, millisest väljaandest aramusartikkel pärineb, millal artikkel avaldati, mis oli artikli pealkiri, et hõlpsamini tuvastada selle sisu ja teema ning kas aramusartiklis mainiti pronksiööd või sellega seotud sündmusi. Seejärel kodeerisin aramusartiklite autorite tausta. Selleks märkisin ära autorite nimed, ametinimetused/valdkonnad vastavalt väljaandes toodule, mis võivad mõjutada autori seisukohti või teadmisi ning erakondliku kuuluvuse. Viimasena kodeerisin aramusliidrite poolt antud hinnanguid. Märkisin üles, milliseid hinnanguid autorid aramusartiklites valitsuse tegevusele andsid seoses pronksiöö sündmustega - kas need olid valitsuse tegevust pooldavad või kritiseerivad. Lisaks fikseerisin, keda või mida aramusliider hinnanguga seostab - kas valitsust tervikuna, konkreetseid ministreid või muid institutsioone. Kodeerisin ka selle, kui aramusartikli autor viitas antavas hinnangus konkreetsetele kompetentsidele või tegevusvaldkondadele (näiteks turvalisus, kommunikatsioon, politsei tegevus jne).

Kõige keerulisem oli kodeerida aramusliidrite hinnanguid, sest mõni väljendas enda seisukohti ja arvamust mitmetähenduslikult või satiirilisel toonil, luues paralleele ilukirjanduslike tegelastega või ajalooliste sündmustega. Samuti vajab kompetentside ning tegevusvaldkondade kodeerimine rohkem süvenemist, sest sageli ei viidatud konkreetsele kompetentsile või tegevusvaldkonnale

sõna-sõnalt. Nende olukordade lahendamiseks viisin läbi konteksti sügavama analüüsi ning lugesin tekste mitu korda läbi ja tegin märkmeid. Samuti analüüsisin paar raskemat teksti koos juhendajaga, kes juhtis tähelepanu tekstis olevatele kompetentsidele ning tegevusvaldkondadele, millele arvamusiidrid hinnanguid jagasid.

4. TULEMUSED

Järgnevalt on esitatud 2007. aastal vahemikus 25. aprill–26. mai Postimehes ja Eesti Päevalehes ilmunud arvamusiidrite arvamused sisuanalüüsi tulemused. Tulemuste näitlikustamiseks on lisatud arvamused autorite tsitaate analüüsitud artiklitest. Annan tulemustest ülevaate uurimisküsimuste järjekorras ehk esmalt kirjeldan, kes avaldasid teemakohaseid arvamused – milline oli nende taust, ametikoht, poliitiline kuuluvus jms. Seejärel käsitlen arvamusiidrite poolt valitsuse tegevusele antud hinnanguid ning nende tonaalsust. Viimasena annan ülevaate sellest, milliseid kompetentse ja tegevusvaldkondi valitsuse tegevusel kriisiolukorra lahendamisel hinnati. Tulemused võtan kokku järelduste peatükis ja arutlen nende üle diskussiooni peatükis.

4.1. Arvamused autorite taust

Kuna inimese vanus, haridus, sugu, sissetulek, amet, väärtused ja elukoht võivad kõik tema arvamust erinevates küsimustes mõjutada (Haer, 1954: 213; Ciecuch, 2017: 632–633), siis pean oluliseks kaardistada, milline oli arvamusiidrite taust, et paremini mõista, miks teatavaid hinnanguid anti. Bakalaureusetöös analüüsitud arvamused autoriteid oli kokku 24 ning kõige rohkem arvamused oli Edgar Savisaare poolt kirjutatud, kellel on valimis kolm arvamused.

Kõige enam arvamused tuli poliitikutelt või poliitikas osalenud autorite sulest ning seda ilmselt seetõttu, et nad olid sündmustega otseselt või kaudselt seotud. Poliitikutest või poliitikaga seotud inimestest kirjutas arvamused keskerakondlane ja riigikogu liige Evelyn Sepp, kaitseminister ja IRL-i liige Jaak Aaviksoo, keskerakondlane ja Tallinna linnapea Edgar Savisaar, Euroopa Nõukogu peasekretär Terry Davis, endine Tallinna linnapea Jüri Mõis, välisminister ja reformierakondlane Urmas Paet, endine peaminister Tiit Vähi ning Venemaa välisminister Sergei Lavrov (tema artikkel oli tõlgituna avaldatud Eesti Ekspressis). Tulenevalt nende ametist ja seotusest poliitikaga arutlesid nad kõik pronkssõduri teema üle peamiselt poliitilisest vaatepunktist.

Teise suurema grupi autoritest moodustasid teadlased ja haritlased. Nende hulka kuulusid keeleteadlane ja tõlkija Uno Liivaku, semiootikadoktor Valdur Mikita, Eesti Keele Instituudi direktor ja Tartu Ülikooli professor Urmas Sutrop, sotsioloog Juhan Kivirähk, kirjandusteadlane Peeter Olesk, Tartu Ülikooli arstiteaduskonna õppejõud Koit Reimand, Stanfordini ülikooli professor Mikk Titma ja Tartu Ülikooli semiootikadoktor Jelena Melnikova-Grigorjeva.

Kolmanda grupina saab välja tuua ajakirjanikud ning toimetajad. Nende hulka kuulusid ajakirjanik Kalle Muuli, poliitikatoimetaja Raimo Poom, kirjanik ja ajakirjanik Andrus Kivirähk, Vikerkaare peatoimetaja Märt Väljataga, ajakirjanik Anna Oršanskaja ja arvamustoimetaja Külli-Riin Tigasson.

Lisaks kirjutasid arvamused artikleid ettevõtja Hillar Viks, skulptor Endel Taniloo, TV 3 Sloveenia peadirektor Mart Luik ja Eestis elav ukrainlanna Ljudmila Mironjuk. Nende arvamused artiklites olid enamasti seotud valdkondadega, milles nad tegutsevad.

4.2. Analüüsitavad arvamused artiklid ning nendes antud hinnangud

Vahemikus 2007. aasta 25. aprill–26. mai ilmus Postimehes ja Eesti Päevalehes valimisse sobivaid arvamused artikleid 28 tükki, millest 12 ilmusid Postimehes ja 16 Eesti Päevalehes. Arvamusliidrite poolt antud hinnanguid valitsuse tegevuse suhtes oli üldjoontes nii positiivseid kui ka negatiivseid. Muuhulgas kritiseeriti valitsust ja Andrus Ansipit, teised jällegi aga toetasid valitsuse ja Ansipi otsust pronkssõdur teiselaldada. Lisaks valitsuse, kui terviku kritiseerimisele, kritiseeriti ka üksikuid inimesi valitsuses, nagu näiteks peaministrit või siseministrit ning nende tegevusvaldkondi. Siseministri puhul kritiseeriti politsei tegevust ning peaministri puhul kommunikatsiooni ning tegutsemise põhjendamist.

4.2.1. Positiivsed hinnangud valitsuse tegevusele

Arvamusartiklites saab lugeda mitmeid erinevaid positiivseid hinnanguid valitsuse tegevusele. Valimis olevast 28-st arvamusartiklist kaheksas esitati valitsuse tegevusele positiivseid hinnanguid. Peamiseks positiivsete hinnangute ühisosaks arvamusartiklites oli valitsuse ja peaministri Andrus Ansipi otsus pronkssõdur oma endiselt kohalt teiselaldada.

Stanfordi ülikooli professor Mikk Titma kiitis enda artiklis valitsuse otsust pronkssõdur teiselaldada ja kriisinõukogu loomist, mis tema hinnangul oli hea otsustusvõime ja tegususega. Ta rõhutas, et olukorras, kus rahutused toimusid, oli riigi huvides jõuliselt sekkuda. Titma hinnangul tegutsesid hästi ka president Ilves ja peaminister Ansip, kes andsid rahvale selge sõnumi.

„Kriisinõukogu kiire loomine ja selle otsustusvõime ning tegusus räägivad valitsuse tegevusest ainult pealt. Olukorras, kus määrates üle tuhande noore inimese, oli riikluse huvides vaja jõuga vastu astuda ning pronkssõduri teiselaldamine oli vaieldamatult õige

käik. See muutis kardinaalselt edasiste sündmuste konteksti ja andis nii Eestile endale kui ka välismaale sõnumi, et Eesti riik toimib tegusalt. [---] President Ilves ja ka peaminister Ansip andsid rahvale ühese sõnumi: riik toimib ja tuleb tegutseda, säilitades rahu ja ühendades Eestis elavaid inimesi. “ (Titma, 2007)

Ettevõtja Hillar Viksi hinnangul oli valitsuse otsus pronkssõdur teiseldata märk eestlaste väärkuse taastamisest (Viks, 2007). Ka Andrus Kivirähk arvas, et valitsus käitus õigesti, kui otsustas pronkssõduri Tõnismäelt teiseldata ning võrdles olukorda poolelioleva operatsiooniga.

„Valitsus tegi muidugi ainuvõimaliku otsuse, kui laskis pronksmehe samal ööl teiseldata. Polnud mingit võimalust seda veel mitu nädalat Tõnismäel pidada. See oluks sama, kui arst lõikaks pimesooleoperatsiooni puhul kõigepealt patsiendi kõhu lahti ja siis läheks tagaruumi kohvile - et mõtleme ja uurime veel.“ (Kivirähk, 2007)

Tartu Ülikooli professor Urmas Sutrop oli oma arvamuskirjelduses väga kriitiline nende 12 professori osas, kes nõudsid valitsuse tagasiastumist ja Eesti nii-öelda alistumist. Sutrop rõhutas, et Eesti patrioodid peavad toetama põhiseaduslikku valitsust ning kui Ansipi juhitud valitsus poleks alustanud ennetavat tegevust, siis oleks 9. mail Tallinnas ikkagi mässuks läinud.

„Kindlasti on 12 professori hulgas, kes häälekalt alistumist nõudsid, ka mõni, kes ei saanud aru, mida ta tegi. 28 Eesti ülikoolide õppejõudu - Eesti patriooti - on juba avalikult toetanud meie põhiseadusliku valitsuse tegevust. [---] Poleks Andrus Ansipi juhitud valitsus alustanud ennetavat tegevust, oleks 9. mail määratsevad jõugud Tallinnas ikka laamendama, purustama, varastama ja röövima hakanud.“ (Sutrop, 2007)

Kaitseminister Jaak Aaviksoo kirjeldas pronkssõduri ümber toimunud sündmusi ja otsuseid, mainides pronkssõduri uut asupaika kaitseväge kalmistul ning selle tähtsust sõjameeste viimase rahu- ja puhkepaigana. Aaviksoo märkis, et pronkssõdurit on kasutatud erinevate poliitiliste agendade teenistuses, kuid nüüd, pärast pikki vaidlusi ja valitsuse poolt kuju teiseldamist, on kuju leidnud rahu. Aaviksoo lisas, et Eesti kaitseb oma otsust pronkssõdur teiseldata (Aaviksoo, 2007).

Kirjandusteadlane Peeter Olesk kiitis oma arvamuskirjelduses kaitseministeeriumi ja siseministeeriumi tegevust, sest viimased ei hakanud pronkssõduri ümber olevat maad Tallinna linnalt riigistama, mis oleks samuti kaasa toonud rahutused.

„Konflikt vabariigi valitsuse ja Tallinna linnavalitsuse vahel oli teada eelmisest aastast ning kui maid oleks tahetud jagada omade vahel, oleks tulnud maa Tõnismäe memoriaali ümber ja all arvata Tallinna linnavarade hulgast välja ja riigistada. Ühepoolset saanuks seda teha ainult sundvõõrandamise korras. Ka see protseduur poleks olnud rahumeelne.“

Märatsejal ja poeriüstajal pole mingit leinatunnet, temale on teise surm ja põrm ainult ettekäändeks. Ses suhtes on kaitseministeerium ja siseministeerium käitunud väga praktiliselt ning talitanud õigesti.“ (Olesk, 2007)

Tolleaegne välisminister Urmas Paet kaitses samuti valitsuse tegevust rõhutades, et Eesti diplomaadid on tegutsenud intensiivselt, et selgitada Eesti seisukohti ja olukorda oma asukohamaades ning pidanud taluma Venemaa ähvardusi. Paet väljendas enda artiklis pettumust nende suhtes, kes Eestis süüdistavad oma riiki ja valitsust Venemaa agressioonis (Paet, 2007). Tartu Ülikooli arstiteaduskonna õppejõud Koit Reimand kutsus aga oma arvamuskirjas inimesi üles toetama valitsust ja politseid ning lõpetama süüdlaste otsimist.

„Selmet inkrimineerida tabamata pisisulide, veel Trooja hobuse sees peidus pättide süüid, peame praegu valitsust ja riigistruktuure toetama. Praegu vajab valitsus ja politsei meie toetust.“ (Reimand, 2007)

Analüüsitud arvamuskirjad pronkssõduri Tõnismäelt teisaldamise teemal annavad mitmekülgse ülevaate erinevatest positiivsetest seisukohtadest ja hinnangutest valitsuse tegevusele. Eeltoodud arvamuskirjad toetasid valitsuse otsust pronkssõdur teisaldada ning nägid selles vajalikku ja õigustatud sammu riigi stabiilsuse ja turvalisuse tagamisel. Lisaks kutsuti mitme artikliga lugejaid üles valitsuse tegevust toetama.

4.2.2. Negatiivsed hinnangud

Valitsuse tegevusele anti negatiivseid hinnanguid koguni üheksateistkümnes arvamuskirjas. Peamiseks ühisosaks negatiivsete hinnangute väljendamisel oli pronkssõduri teisaldamise viis ning ajastus. Kõige rohkem kriitikat sai valitsus tervikuna ning peaminister Andrus Ansip. Valitsusele heideti ette viisi, kuidas olukorraga tegeleti ning kommunikatsiooni puudulikkust.

4.2.2.1. Kriitika pronkssõduri teisaldamise otsuse suhtes

Skulptor Endel Taniloo kritiseeris valitsuse otsust teisaldada pronkssõdur, sest tema hinnangul kaotaks kuju seetõttu oma kunstilist väärtust ja Taniloo arvates peaks valitsus millegi tähtsamaga tegelema (Taniloo, 2007). Kuigi Eestis elav ukrainlanna Ljudmila Mironjuk kirjutas, et valitsusel oli pronkssõduri teisaldamiseks õiguslik alus, siis kritiseeris ta viisi, kuidas valitsus pronkssõduri teisaldas, mis ei olnud tema arvates tsiviliseeritud.

„Selle ettevõtmise õiguslik alus oli ette valmistatud korrektselt ja õigesti. Parlamentaarsel riigil oli selleks täielik õigus ja vajalik jõud, kuid tal oli ka kohustus toimetada seda kõike tsiviliseeritult.“ (Mironjuk, 2007)

Semiootikadoktor Valdur Mikita väitis, et pronkssõduri teisaldamine teenib Kremli propagandamasina huve ning on osa Venemaa infosõja strateegiast. Ta kritiseeris Eesti valitsuse tegevust, väites, et pronkssõduri teisaldamisega on nad teinud semiootilise enesetapu ning end välispoliitiliselt ja sisepoliitiliselt nurka mänginud (Mikita, 2007).

Vikerkaare peatoimetaja Märt Väljataga kritiseeris Ansipi valitsust öeldes, et tema oleks pronkssõduri samasse kohta jätnud ning valitsuse tegevuse tulemuseks olid rahutused. Ta lisis, et valitsus on olnud liiga karm venelaste suhtes ning tekitanud neile tunde nagu oleksid nad Eestis võõrad. Samuti kritiseeris Väljataga ka siseministrit, viidates sellele, et Eestil on nüüd uhked pisargaasikahurid ja helikopterid aga rahutused tulid ikka.

„Küsimus, mida nüüd teha, tuleks adresseerida eeskätt nendele, kelle sammudest rahutused alguse said, s.t Ansipile jt. Mina oleksin pronkssõduri sinnapaika jätnud: kuju saanuks ju tõlgendada fašismi-vastase võitluse mälestusmärgina.“ (Väljataga, 2007)

Arvamustoimetaja Külli-Riin Tigasson kirjutas arvamuseartiklis, et valitsuse tegevus ei olnud positiivne Eesti uue mainekampaania valguses, mille eesmärk on meelitada Eestisse tagasi välismaale suundunud eestlased. Lisaks märkis Tigasson, et pronkssõduriga seotud tüli tühistas palju sellest, mida Eesti oli 10–15 aastaga saavutanud (Tigasson, 2007). Kirjandusteadlane Peeter Oleks kirjutas aga oma artiklis, et peab ainsaks valitsuse veaks pronkssõduri teisaldamise esitamist operatsioonina aja peale.

Ettevõtja ja endise Tallinna linnapea Jüri Mõisa arvates valis valitsus vale aja, millal säilmeid hakata väljakaevama ning see otsus provotseeris kesklinnas rahutused.

„Samas tuleb tunnistada, et Tõnismäel praegu väljakaevamisi alustada ei olnud valitsuse poolt just kõige mõistlikum ja kõige paremini ajastatud otsus. See provotseeris õhtupimeduses Tallinna tänavatele laamendama 300–500 noorukit, kellest paljud olid ka purjus!“ (Mõis, 2007)

4.2.2.2. Opositsioonipoliitikute kriitika valitsusele

Kuna opositsioonipoliitikute olemuses on olla äärmiselt kriitiline valitsuse suhtes, siis on ka nende hinnangute analüüsimine oluline, sest sealt võib leida teisi vaatepunkte situatsioonile või varem avalikustamata detaile.

Keskerakondlane Evelyn Sepp võrdles Andrus Ansipit George W. Bushiga, väites, et mõlemad on seotud sõdade pidamisega, mis on kaasa toonud segaduse, vastuseisu ning ebausutavaid põhjendusi. Ta kritiseerib valitsust haudade lahtikaevamise ja säilmete identifitseerimise poliitilise manipuleerimise eest ning väidab, et see on provokatsioon valitsuse enda poolt. Sepp väljendas artiklis arvamust, et valitsus ei suuda selgitada toimuvat avalikkusele ning pronkssõduri teisaldamine kahjustab Eesti pikaajalisi huve sisemise stabiilsuse ja rahvusvahelise tõsiseltvõetavuse osas. Ta süüdistas peaministrit egoismis ning rõhutas, et toimuvast on kadunud avalikud huvid, jättes alles ainult peaministri isiklikud motiivid.

„Salaja, ööpimeduses nagu Lihula punase kraana inkarnatsioon Tõnismäel. Puhas provokatsioon, aga valitsuse enda kätega. [---] Nii ongi sellest loost kadunud igasugused avalikud huvid, jäänud on vaid peaministri egomaania.“ (Sepp, 2007)

Keskerakondlane ja tollaegne Tallinna linnapea Edgar Savisaar kritiseeris enda esimeses artiklis Ansipi valitsust väites, et reformierakondlased provotseerisid rahutusi ning püüavad neist nüüd parteilist kasu lõigata. Lisaks püstitas Savisaar küsimuse, et miks ta ei näinud Ansipit ja teisi koalitsioonipoliitikuks sel öösel tänaval oma valijaid rahustamas. Ta kirjutas, et püüdis helistada siseministrile, kuid viimane ei võtnud tema kõne vastu. Samuti mainis Savisaar ka Ansipi telefonikõnet, milles Ansipi peamine mure oli linna korrastatus ja teenuste toimimine. Savisaar rõhutas, et pole nõus Ansipi poliitikaga ja kritiseerib tema tegevust seoses rahutustega.

Oma teises arvamusartiklis kritiseeris Savisaar Andrus Ansipit selle eest, et ta kasutab pronkssõdurit valimiskampaania tööriistana, ohustades sellega riigi julgeolekut ja mainet. Samuti toob Savisaar välja teiste ministrite, nagu Urve Palo ja Jüri Pihli, ebamäärase seisukoha pronkssõduri küsimuses, süüdistades neid oma isiklike seisukohtade varjamises valitsuse poliitika pähe. Ta nägi Ansipi peamiseks eesmärgiks vastutusest vabanemist ning vastutuse lükkamist kaitseminister Jaak Aaviksoole. Lisaks kirjutas Savisaar, et Ansipi ainus pääsetee oleks tunnistada, et pronkssõduri küsimuses on lähenemine läinud liiga kaugemale ning leida rahumeelne lahendus. Siiski arvas ta, et Ansipil pole selleks piisavalt julgust.

„Temale on see pelgalt valimislubadus, mis tuleb täita ka terve Eesti saatust ohtu seades. Seejuures absoluutselt adumata, et lisaks parteidele on olemas ka ühiskond, erakondadest

sõltumatud arvamused ja lihtsate inimeste arvamused. [---] Kardan siiski, et peaminister on oma kampaaniaga läinud liiga kaugemale ning ainus, kes saab langetada riigimeheliku otsuse monumentidega sõdimine lõpetada ja Eestiga rahu teha, on peaminister ise. Kardan siiski, et tal ei jätku selleks mehisust.“ (Savisaar, 2007)

Kolmandas arvamuskriitilis kritiseeris Savisaar samuti valitsust, Reformierakonda ja Ansipit. Savisaar märkis, et pronksiöö tõttu pole keegi võtnud poliitilist vastutust ning Ansipit ega valitsust ei huvitanud pronksiöö sündmused ja just Reformierakond oli see, mis rahutused põhjustas. Lisaks kritiseeris Savisaar ka sotsiaaldemokraate, kes oleksid saanud pronkssõduri teisaldamist vältida. Savisaar viitas uuringule, mis leidis, et 8% eestlastest arvas, et valitsus peaks pronkssõduri teemaga tegelema ning kritiseeris seejärel seda, et valitsus ei hooli rahvast (Savisaar, 2007).

Opositsioonipoliitikud ja keskerakondlased Evelyn Sepp ja Edgar Savisaar olid enda arvamuskriitilises äärmiselt valitsuskriitilised. Sepp süüdistas valitsust poliitilises manipuleerimises ja väitis, et pronkssõduri teisaldamine kahjustab Eesti stabiilsust ja mainet. Edgar Savisaar, Tallinna linnapea, süüdistas Ansipi valitsust rahutuste provotseerimises ja parteipoliitilise kasu taotlemises. Ta kritiseeris valitsuse tegevusetust rahutuste ööl ja leidis, et valitsus kasutab pronkssõdurit valimiskampaania tööriistana, mis ohustab riigi julgeolekut ja mainet. Savisaar kritiseeris ka valitsuse liikmeid ebamäärase seisukoha võtmisel ja süüdistas Ansipit vastutuse vältimises.

4.2.2.3. Rahvusvaheline kriitika

Euroopa Nõukogu peasekretär Terry Davis kritiseeris Eesti valitsust säilmete ümber matmise viisi tõttu ning lisis, et paljud Eestis elavad inimesed olid pronkssõduri teisaldamise vastu ja nende tunnetega oleks tulnud arvestada (Davis, 2007).

Venemaa välisminister Sergei Lavrov avaldas oma muret seoses Eesti võimude tegevusega pronkssõduri monumendi küsimuses. Ta väljendas sügavat kahetsust politsei ülemäärase jõu kasutamise ja meeleavaldajate laialiajamise pärast, mis on viinud tavainimeste kannatamiseni, sealhulgas ühe Vene kodaniku surmani. Lavrov rõhutas, et Venemaa on korduvalt kutsunud Eesti võime üles mitte teisaldama pronkssõdurit ega sõdurite säilmeid ning väljendas pettumust selle üle, et Eesti võimud pole nende pöördumistele reageerinud. Ta süüdistas Eesti võime nende tegudes humanismi, moraali ja demokraatlike väärtuste õõnestamises ning ajaloo ümberkirjutamises. Ta rõhutas, et sõltumata poliitilistest hinnangutest ajaloos, peaksid langenute

mälestamine ja vabaduse eest võidelnud kangelaste kaitsmine olema püha ning neid ei tohi kasutada poliitiliste mängude vahendina.

„Me kutsusime Eesti võime korduvalt üles, et nad ei astuks mingeid praktilisi samme monumendi demonteerimiseks ega teisaldaks Nõukogude sõdurite säilmeid. [---] Kahjuks jäi Tallinn nende pöördumiste asjus kurdiks.“ (Lavrov, 2007)

Tulenevalt asjaolust, et Terry Davis ei mõistnud ilmselt kohalikke (ajaloo) olusid ja ajalootunnetust ja Lavrov jälle liigagi hästi ning seetõttu läks demagoogia peale välja, siis selle tulemusena on mõlemal suht-koht sarnane seisukoht ning Eesti valitsuse tegevust tauniv.

4.2.2.4. Siseministri ja politsei tegevuse kriitika

Andrus Kivirähk kritiseeris satiiriliselts enda arvamuskirjandis Andrus Ansipit, kes oli rahvale lubanud rahu, aga tegelikult tuli ikkagi mäss ja rahutused. Samuti kritiseeris Kivirähk politsei tegutsemist, mis omakorda viitab siseministri tegematajätmistele.

„Andrus Ansip lubas tagada Tõnismäele maetud luudele korraliku hauarahu. Ja tõepoolest, luudel ongi nüüd hea. Valge telgi all valitseb vaikus ja rahu, seal ei tallata, ei jooda viina ega oodata trolli. Luud saavad end lõpuks ometi mõnusalt tunda ja täies pikkuses välja sirutada. Ning kuna nad on nii sügaval maa sees, ei häiri neid ka telgipragudest sisse imuvad pisargaasipilved. Samal ajal pekstakse mujal linnas puruks vaateaknaid, riisutakse, põletatakse, loobitakse kive ja pööratakse autosid kummuli. [---]!“ (Kivirähk, 2007)

Sotsioloog Juhan Kivirähk kirjutas, et kurjategijate tegevusel oli põhjus, milleks oli valitsuse, eriti peaminister Andrus Ansipi tegevus. Lisaks kritiseeris Kivirähk siseminister Jüri Pihli, kes ei suutnud olukorda kontrollida. Ta tõi välja, et valitsus suutis tänu rüüstamisele kiiresti otsustada pronkssõduri eemaldamise üle, vahetades ära põhjuse ja tagajärje ning saavutades võidu ühes lahingus, kuid kaotades kodanike usalduse ja turvatunde. Ta kutsus peaminister Andrus Ansipi ametist lahkuma, süüdistades teda ühiskonna sisemise stabiilsuse hävitamises ja Eesti maine kahjustamises (J. Kivirähk, 2007).

Eestis elav ukrainlanna Ljudmila Mironjuk kritiseeris Ansipit, Eesti valitsust ja presidenti pronkssõduri teisaldamise järel tekkinud segaduse tõttu. Ta väitis, et valitsusel oli võimalus tagada korra säilimine, kuid politsei jõuetus ja valitsuse puudulik suhtlus rahvaga viisid olukorra kontrolli alt välja. Mironjuk süüdistas politseid paindumatuses. Ta kritiseeris presidendi käitumist, kes viis

lilli küll viga saanud naispolitseinikule, aga hukkunud inimesele tähelepanu ei pööranud (Mironjuk, 2007).

Peamise kriitikana siseministrile ja politseile toodi välja politsei jõuetust kriisi lahendamisel, sest mässajatel lasti pikalt pealinnas rüüstada.

4.2.2.5. Muu kriitika

Endise peaministri Tiit Vähi arvates on Andrus Ansip liiga lihtsustatud lähenemisega Venemaale, keeldudes koostööst ja suhtlemisest ning nähes Venemaad ainult probleemina. Ta kritiseeris Ansipi valitsuse poliitikat ja peaministri ning välisministri otsuseid, öeldes, et Eesti on jätnud tähelepanuta võimalused konstruktiivseks suhtluseks Venemaaga. Vähi leidis, et Eesti peaks otsima võimalusi konstruktiivseks koostööks Venemaaga mittepoliitilistes valdkondades, vähendama russofoobiat ning otsima lahendusi vene elanikkonna probleemidele Eestis. Lisaks kritiseeris Vähi seda, kuidas ja millal pronkssõdur teisaldati, öeldes, et valitsuse käitumine on olnud rumal, provokatiivne ja vastuoluline kogu pronkssõduri saaga jooksul.

„Eesti Venemaa-suunaline poliitika kas puudub või on läbi kukkunud. Peaminister ja välisminister on ennast nurka mänginud ning muutunud Venemaa jaoks selgelt ebasoovitavaks isikuiks.“ (Vähi, 2007)

Tartu Ülikooli semiootikadoktor Jelena Melnikova-Grigorjeva ja ajakirjanik Anna Oršanskaja kritiseerisid arvamuskirjanduses Eesti valitsust, eriti peaminister Andrus Ansipit, kelle sõnad ja teod on nende arvates solvanud ja alahinnanud venekeelseid elanikke ning nende mälestust Suurest Isamaasõjast. Samuti tõstsid autorid esile vajadust toetada venekeelsete elanike emakeele ja kultuuri säilitamist ning mitmekesisuse tunnustamist Eesti ühiskonnas. Nad väitsid, et purustatud aknad ja rüüstatud poed on tagajärg olukorrale, kus venekeelsetel noortel puudub võimalus oma identiteeti ja muresid konstruktiivselt väljendada. Artikli lõpuosas sõnavad autorid, et venelased nõuavad Ansipi ja valitsuse tagasiastumist ning kutsusid üles looma keskkonda, kus venekeelsed elanikud saaksid oma identiteeti hoida ja arendada ilma vägivallata (Grigorjeva ja Oršanskaja, 2007).

Enda teises arvamuskirjanduses väljendas ajakirjanik Kalle Muuli muret Eesti riigikogu vaikimise pärast seoses pronkssõduri teisaldamise ja sellele järgnenud sündmustega. Ta pööras tähelepanu sellele, et paljud teised riigid on avaldanud toetust Eestile ja mõistnud hukka vägivalla ning ähvardused Eesti diplomaatide vastu, kuid Eesti riigikogu pole selle kohta midagi öelnud. Muuli

väljendas imestust selle üle, et riigikogu pole reageerinud ühele tõsisemale välispoliitilisele rünnakule (Muuli, 2007)

TV 3 Sloveenia peadirektor Mart Luik kritiseeris välisminister Urmas Paeti sõnavõtte, milles Paet väidab, et võimalikud sanktsioonid Eestit olulisel määral ei mõjuta, vaid soovitas Paetil keskenduda EL-i toetusele. Luik kutsus ka peaministrit üles vabandust paluma kõigi eestlaste ja Eestile lojaalsete venelaste ees, keda toimunud sündmused riivasid.

„Meie välisminister Urmas Paet peaks küll lõpetama selle süüdimatu jutu, st võimalikud sanktsioonid Eestit olulisel määral ei mõjuta ja keskenduma sellele, kuidas ikkagi ELi kilbina kasutada.“ (Luik, 2007)

Stanfordi ülikooli professor Mikk Titma kirjutas enda arvamuskirjanduses, et valitsus tegi mõningaid asju kogematusel valesti. Samuti kritiseeris Titma otseselt Mart Laari, kes Titma sõnul on alati olnud väga sõnakas, aga pronksiöö sündmuste valguses pole oma seisukohta avaldanud (Titma, 2007).

Arvamuskirjanduse ühine joon on valitsusele ja eriti peaminister Andrus Ansipile esitatud kriitika seoses pronksööde teisaldamisega. Artiklite autorid kritiseerisid valitsust, süüdistades seda halvas kommunikatsioonis ja valede otsuste tegemises. Skulptor Endel Taniloo väljendas arvamust, et pronksööde teisaldamine võib vähendada selle kunstilist väärtust ning peaks valitsusele olema vähem oluline prioriteet (Taniloo, 2007). Semiootikadoktor Valdur Mikita viitas valitsuse tegevusele osana infosõjast, süüdistades valitsust semiootilises enesetapus ja endi nurka mängimises (Mikita, 2007). Opositsioonipoliitikud Evelyn Sepp ja Edgar Savisaar kritiseerisid Ansipi valitsust ning seostasid pronksiöö sündmuse poliitilise manipulatsiooni ja egoismiga (Savisaar, 2007; Sepp, 2007). Euroopa Nõukogu peasekretär Terry Davis väljendas muret säilmete ümbermatmise viisi pärast (Davis, 2007) ning Tartu Ülikooli semiootikadoktor Jelena Melnikova-Grigorjeva ja ajakirjanik Anna Oršanskaja kritiseerisid valitsuse tegevust rahutuste algpõhjustajana (Grigorjeva ja Oršanskaja, 2007). Arvamuskirjanduse üldine toon oli valitsuse tegevuse ja kommunikatsiooni suhtes kriitiline ning mitmeid süüdistusi sai peaminister Ansip ka isiklikult.

4.3. Kompetentside ja tegevusvaldkondade hindamine

Arvamuskirjanduses analüüsides saab eristada mitmeid arvamuskirjanduse autorite poolt hinnatud kompetentse ja tegevusvaldkondi. Esiteks, oli oluline kompetents mitme autori hinnangul valitsuse

otsustusvõime ja kiire reageerimine. Peaminister Andrus Ansipi ja kaitseminister Jaak Aaviksoo tegevus sai positiivset hinnangut seoses pronkssõduri teisaldamisega ning olukorra kiire lahendamise. Ettevõtja Hillar Viksi jaoks oli Tõnismäel pronkssõduri teisaldamine märk eestlaste väärikuse taastamisest (Viks, 2007). Hinnati valitsuse otsustavust ja peaministri selget suhtumist, nagu Mikk Titma (2007) enda arvamuseartiklis märkis, et „Kriisinõukogu kiire loomine ja selle otsustusvõime ning tegusus räägivad valitsuse tegevusest ainult pealt.“ Sarnaselt toodi välja, et pronkssõduri teisaldamine oli valitsuse kompetentsist lähtuvalt ainuvõimalik käik, nagu kirjutas Andrus Kivirähk, kes võrdles olukorda poolelioleva operatsiooniga arsti juures (Kivirähk, 2007). Samas oli aga valitsuse otsuste tegemise ja nende teostamise kompetents ka üks peamisi kriitikapunkte. Mitmed autorid leidsid, et valitsus tegutses otsustavalt, kuid mitte alati tarku ja õigeid otsuseid tehes. Näiteks kritiseeris Jüri Mõis, et valitsuse otsus Tõnismäel väljakaevamisi alustada ei olnud just kõige paremini ajastatud otsus ning just see provotseeris rahutused (Mõis, 2007). Kritiseeriti peamiselt valitsuse kompetentsi, mis pidi olema tagajärgedest teadlik, aga läks asjaga ikka edasi ega suutnud korda tagada. Näiteks kirjutas Ljudmila Mirnojuk (2007) järgnevalt: „Valitsus ei ela ju Marsil ega Kuu peal, talle peaks olema selge, et Eesti eestlaste ja venelaste vahel on selge vaimne, etniline, kultuuriline ja religioosne vastasseis. Seda kõike teades olnuks valitsusel (kelle käsutuses on politsei, sõjavägi, eriteenistused, kaitsevägi) kohustus tagada kord.“

Teiseks, oluline oli ka avalikkuse teavitamine ja valitsuse poolt selge sõnumi edastamine. President Ilves ja peaminister Ansip said tunnustust selle eest, et nad andsid rahvale selge sõnumi ning näitasid ühtsust ja kindlust, nagu märkis Mikk Titma (2007) enda artiklis. See näitab hinnangut nende suhtluspädevuse kompetentsile ja võimele juhtida rahvast kriisiolukorras. Samuti on mõlema, nii presidendi kui ka peaministri, tegevusvaldkonnaga seonduvalt üheks peamiseks ülesandeks rahvaga kommunikeerimine kriisiolukorras. Samas aga kritiseeriti mitmes arvamuseartiklis ka valitsuse kommunikatsiooni puudulikkust. Autorid tõstsid esile valitsuse suhtluse ja selgitustöö kompetentsis puudujääke. Mironjuk väitis, et valitsusel oli võimalus tagada korra säilimine, kuid politsei jõuetus ja valitsuse puudulik kommunikatsioon rahvaga viisid olukorra kontrolli alt välja (Mironjuk, 2007). Eriti kritiseeriti peaminister Andrus Ansipit ja tema valitsust, et nad ei suutnud selgitada oma tegevust avalikkusele piisavalt hästi. Evelyn Sepp kritiseeris Ansipit, sest tema hinnangul ei olnud Ansipi antud põhjendused pronkssõduri teisaldamiseks tõesed, siirad ega usutavad (Sepp, 2007). Samuti märgiti, et Riigikogu vaikimine olukorra suhtes tekitas küsimusi ja arusaamatusi. Näiteks Kalle Muuli väljendas muret selle pärast, et riigikogult ei tulnud ühtegi sõnumit rahvale peale mõjusat välispoliitilist rünnakut, mil isegi teised riigid olid juba sõna võtnud (Muuli, 2007b).

Kolmandaks, oluline oli ka õiguslik kompetents ja seaduslikkuse järgimine. Sellele juhtis tähelepanu Mironjuk oma arvamuskirjanduses, milles ta kritiseeris küll pronksõduri teisaldamise viisi, kuid tunnustas valitsuse õiguslikku alust ning seda, et tegevus oli ette valmistatud korrektselt ja seaduslikult (Mironjuk, 2007). See näitab hinnangut valitsuse õiguslikule pädevusele ja võimele tegutseda seaduslikult.

Oluline oli ka diplomaatiline kompetents ja välispoliitiline tegevus. Välisminister Urmas Paet rõhutas, kuidas Eesti diplomaadid tegutsesid intensiivselt, et selgitada Eesti seisukohti ja olukorda välismaal ning pidid taluma Venemaa ähvardusi (Paet, 2007). See jällegi näitab Välisministeeriumi ja Eesti diplomaatide kompetentsi käsitleda ja hallata rahvusvahelisi suhteid keerulistes olukordades. Lisaks hinnati ka siseriiklikku suhtlemist ja konfliktide lahendamise oskusi, nagu nähtub Peeter Oleski arvamuskirjandusest, mis kiitis kaitseministeeriumi ja siseministeeriumi tegevust konflikti vältimisel Tallinna linnavalitsusega (Olesk, 2007). Mart Luik aga kritiseeris välisminister Paeti kompetentsi, sest tema hinnangul oleks Paet pidanud keskenduma Euroopa Liidult toetuse saamisele, mitte pisendama Venemaa võimalikke majandussanktsioone Eesti suhtes (Luik, 2007).

Märgatavalt hinnati ka siseminister Jüri Pihli kompetentsi ja tegevusvaldkonda. Põhiliselt sai kriitikat politsei, mis siseministri tegevusvaldkonda kuulub. Heideti ette tegutsematust, üleliigset jõudu, paindumatust, jõuetust jne. Andrus Kivirähk kirjutas enda artiklis järgnevalt: „Neljapäeva hilisõhtul oleks Tallinna kesklinnas vabalt võinud keset tänavat ka tappa ja vägistada. Ühtegi politseinikku polnud näha, nemad tundsid rõõmu õnnestunud operatsioonist - pronksmehe ümbrus oli laamendajatest puhas!“ (Kivirähk, 2007). Kriitiliselt suhtus Jüri Pihli ka Juhan Kivirähk, kes tõi välja, et Jüri Pihl oli öelnud teleintervjuus, et olukord Tallinnas olevat kontrolli all, ehkki tema jutu taustaks olid vaid kaadrid Pärnu maanteel laamendavatest vene noorukitest, põlevatest kioskitest ja poeröövidest (Kivirähk, 2007). Samuti heitis Savisaar Pihlile ette, et ta ei võtnud pronksiöö teemas kindlat seisukohta, vaid lähtus ainult koalitsioonipoliitikast (Savisaar, 2007b).

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Käesolevas peatükis annan ülevaate tulemuste põhjal tehtud järeldustest ning vastan uurimisküsimustele. Kokku toon välja kolm järeldust ning näitlikustan neid arvamusiidrite artiklitega. Teises alapeatükis diskuteerin tulemuste üle, toon välja üllatusi tekitanud asjaolud ning esitan paar uurimissuunda, mida saaks veel bakalaureusetöö põhjal edasi uurida.

5.1. Järeldused

Järeldus 1: sõna võtnud arvamusiidrid olid valdavalt ühiskonna tasandil ja jagasid erinevaid hinnanguid

Tuginedes peatükis 1.1 käsitletud arvamusiidrite liigitamise teooriale, saab järeldada, et analüüsitud arvamusiidrite autorid olid suuresti kõik ühiskondliku tasandi omad, sest autorid omasid autoriteeti ja nähtavust meedias, mõjutades oma sõnavõttudega laia auditooriumi (Katz ja Lazarsfeld, 1995). Erandina saab välja tuua Eestis elava ukrainlanna Ljudmila Mironjuki, kes ei ole varasemalt meedias pildis olnud ega oma avalikkuse silmis suurt autoriteeti. Arvamusiidrite seas oli opositsioonis olevaid poliitikuid, kes olid valitsuse tegevuse suhtes kriitilised ning koalitsioonis olevad poliitikud jällegi valitsust toetavad ning selle tegevust õigustavad. Teadlaste ja haritlaste arvamusiidrites oli palju sisse põimitud ajalugu ning pigem üritati valitsuse tegevust mõista ning toetada. Sarnaselt teadlastele ja haritlastele oli ka suur osa ajakirjanike ja toimetajate arvamusiidriteid ajaloo seotud, aga nad olid rohkem valitsuskriitilised.

Järeldus 2: arvamusiidrite roll kriisis oli esitada selgitusi ning sündmustele erinevaid vaatepunkte.

Peatükis 1.4 käsitlesin arvamusiidrite rolli ja mõju kriisiolukorras ning ilmnes, et arvamusiidrid mängivad kriisis võtmerolli avaliku arvamuse kujundamisel, mõjutades kriisi narratiivi ning seda, kuidas sündmusi tajutakse ja mõistetakse (Flanagin jt, 2010: 423). Analüüsitud arvamusiidrite põhjal saab öelda, et ka pronksiöö puhul oli arvamusiidrite peamine roll kriisi narratiivi kujundamine ning avaliku arvamuse mõjutamine, sest arvamusiidrid jagasid erinevaid argumente, miks valitsus tegi midagi hästi või halvasti. Avery jt (2009: 446) toovad välja, et arvamusiidrid pakuvad kriisiolukorras sageli ka emotsionaalset tuge ja kindlustunnet, mis võib aidata leevendada avalikkuse ärevust. Analüüsitud arvamusiidrites ilmnes seda aspekti pigem vähe ning tuge ja kindlustunnet mainiti rohkem möödaminnes.

Järeldus 3: peamise positiivse hinnanguna valitsuse tegevusele nähti otsust pronkssõdur teisaldada ning säilmed ümber matta.

Kahtlemata oli suurimaks ühisosaks valitsuse tegevusele antavate positiivsete hinnangute puhul valitsuse ja peaminister Andrus Ansipi otsus pronkssõdur ikkagi oma kohalt teisaldada. Kiideti valitsuse kiiret ja jõulist reageerimist kriisiolukorras. Toodi näiteks välja, et see oli tollel hetkel ainuõige otsus (Kivirähk, 2007) ning märk eestlaste väärikuse taastamisest (Viks, 2007). Lisaks kiitis professor Titma (2007) valitsuse otsust luua kriisinõukogu, mis tema hinnangul oli hea otsustusvõime ja tegususega, lisades, et hästi tegutsesid ka president Ilves ja peaminister Ansip, kes andsid rahvale selge sõnumi, et riik toimib. Need asjaolud demonstreerisid riigijuhtide selget visiooni ja juhtimisoskust, mis aitas arvamusiidrite sõnul säilitada rahu ja korda ning näidata Eesti riigi võimekust otsustavalt sekkuda keerulistesse olukordadesse.

Positiivsete hinnangute puhul saab ka selle välja tuua, et suurem osa neist olid iseloomulikud koalitsioonis olevatele poliitikutele ning haritlastele. Poliitikute arvamuskirjeldustest kumardid läbi valitsuse tegevust õigustavad argumendid ning selgitused. Haritlaste artiklid kutsusid pigem inimesi valitsust mõistma ja toetama ning pöörati tähelepanu asjadele, mida valitsus oli hästi teinud.

Järeldus 4: peamise negatiivse hinnanguna valitsuse tegevusele nähti viisi, kuidas ja millal pronkssõdur teisaldati.

Valitsuse tegevus pronkssõduri teisaldamise küsimuses pälvis laialdase kriitika mitmest eri vaatenurgast ning arvamuskirjeldustes antud hinnangud olid valdavalt negatiivsed. Üldiselt võib järeldada, et valitsust süüdistati nii otsuste sisus kui ka nende kommunikatsioonis ja teostamises.

Saab järeldada, et arvamusiidrite arvates tekitas valitsuse tegevus avalikkuses tõsist vastuseisu ja pingeid, mis viisid rahutusteni. Kriitikat suunati eriti peaminister Andrus Ansipi suunas, kelle tegevust peeti põhiliseks probleemi allikaks ning provokatsiooniks. Ansipi otsustusvõimet ja juhtimisoskusi kritiseeriti mitmel korral, eriti tema suutmatuse tõttu olukorda kontrollida ja avalikkusele adekvaatselt valitsuse tegevust selgitada.

Pronkssõduri teisaldamise viis ja valitud aeg olid peamised kriitikaobjektid. Skulptor Endel Taniloo (2007) rõhutas, et kuju teisaldamine võib vähendada selle kunstilist väärtust ning pidas sellega tegemist ebaoluliseks probleemiks võrreldes teiste riiklike küsimustega. Samuti toodi esile, et teisaldamine võis olla osa Venemaa infosõja strateegiast ning teenida Kremlile kasu. Kritiseeriti, et mälestusmärki teisaldati nii-öelda salaja ja öösel, mis provotseeris pronkssõduri kaitsjaid mässama.

Kommunikatsiooni puudulikkust ja läbipaistmatust rõhutasid samuti mitmed autorid, sealhulgas Juhan Kivirähk ja Mart Luik, kes pidasid seda oluliseks teguriks rahutuste tekkes, sest valitsus ei selgitanud oma samme piisavalt. Toodi välja, et valitsusel olid olemas kõik vahendid, et oma tegevust kommunikeerida, aga neid ei kasutatud.

Kriitikat sai ka siseministri tegevusvaldkonda kuuluv politsei, millele heideti ette tegutsematust, paindumatust ja jõuetust kriisiga toime tulla. Mitmes artiklis ironiseeriti, et lubati rahu ja kuidas Eesti on nüüd võimas riik, aga sellised laastavad rahutused pealinnas tulid ikkagi.

Võib öelda, et analüüsitud arvamused artiklid kajastavad laialdast pettumust ja kriitikat valitsuse suhtes ning näitavad, et pronkssõduri teisaldamine oli keeruline ja konfliktne samm, mis kahjustas Eesti mainet nii siseriiklikult kui ka rahvusvaheliselt. Lisaks tõstatas see küsimusi demokraatlike väärtuste kohta ning tõi esile sügava lõhe eri kogukondade vahel Eesti ühiskonnas.

5.2. Diskussioon

Arvamusliidrite peamine kriitikanoot valitsuse tegevusele seoses pronkssõduri teisaldamisega oli viis, kuidas seda tehti ja aeg, millal seda tehti, vähemal määral see, et seda üldse tehti. See on kindlasti loogiline, sest eestlastele tähendas pronkssõdur ikkagi Nõukogude Liidu okupatsiooni algust ja kuju ümber oli tekkinud mitmeid konflikte. Asjaolu, et kuju teisaldamisega kaasnesid pealinnas sellised rahutused, paneb kahtlemata mõtlema, kas olukord oli ikka valitsuse poolt piisavalt läbi mõeldud. Argumendid, miks kuju mitte teisaldada, hõlmasid venelaste mõistmist ning skulptor Endel Taniloo puhul ka kunstilist väärtust, kelle sõnutsi pronkssõdur kaotas teisaldamisega oma kunstilist väärtust, sest autorid olid ta just Tõnismäele loonud.

Arvamusartiklite põhjalikuks analüüsimiseks on kindlasti vaja sügavamaid ajaloo teadmisi ning Eesti ja Venemaa suhete mõistmist. Mitmed artiklid olid kirjutatud ajaloo perspektiivist ning käsitlesid teist maailmasõda ning Eesti ja Venemaa suhteid. Mul oli eriti huvitav lugeda semiootikadoktor Valdur Mikita (2007) arvamusartiklit, milles ta väitis, et pronkssõduri teisaldamine teenib Kremli propagandamasina huve ning on osa Venemaa infosõja strateegiast. Ta kritiseeris Eesti valitsuse tegevust, väites, et pronkssõduri teisaldamisega on nad teinud semiootilise enesetapu ning end välispoliitiliselt ja sisepoliitiliselt nurka mänginud. Arvestades ka tänapäevast konteksti, mil Kreml tegeleb ulatusliku propaganda ja mõjutuskampaaniaga, siis peab kõiki otsuseid hoolikalt kaaluma, et ei antaks kütust Kremli propagandamasinale. Mitme artikli

puhul võis lugeda, kuidas Eesti peaks Venemaa ja venelastega rohkem arvestama, olgu see siis nii julgeoleku mõttes kui ka positiivsete suhete mõttes.

Teoreetilises osas (peatükis 1.1) kirjutasin, et arvamusiidrite kommunikatsioonile saab omistada nii kaheastmelise infovoog kontseptsiooni kui ka mitmeastmelise infovoog kontseptsiooni. Mõlemat kontseptsiooni esines ka analüüsitud artiklites. Oli arvamusiidreid, kes tuginesid oma artiklites uudismeediast saadud infole (kaheastmeline infovoog), ja oli arvamusiidreid, kes enda artiklis kommenteerisid mõne teise arvamusiidri arvamusi ja väiteid (mitmeastmeline infovoog).

Peatükis 1.2 kirjutasin, et arvamusiidritel on kolm funktsiooni: hääleõiguseta ja võimuta inimeste eest seismine, avaliku arutelu suurendamine, arvamuste või uute seisukohtade katsetamine ning uudistes kajastatud sündmuste selgitamine ja hinnangute andmine (Young, 2022: 79). Analüüsi tulemuste põhjal saab öelda, et kõik kolm kategooriat olid esindatud ka valimis olnud arvamusiidrite puhul. Kuna arvamusiidrite seas oli vaid kaks autorit, kes väljendasid vene keelt emakeelena kõnelevate inimeste seisukohti, siis oli esindatud hääleõiguseta ja võimuta inimeste eest seismine. Samuti on huvitav, miks oli taolisi autoreid nii vähe. Siinkohal saaks uurida, miks eestikeelsetes väljaannetes said või võtsid sõna nii vähesed venekeelsed arvamusiidrid. Kuigi uute arvamuste katsetamine ja seisukohtade esindatus (artiklites avaldatakse arvamusi või seisukohti, mida varasemalt pole avaldatud) arvamusiidrites oli samuti üsna väike, siis saab sellegipoolest esile tuua näiteks skulptor Endel Taniloo artikli, kes lähenes temale kunsti vaatepunktist. Enim esines arvamusiidrites aga ikkagi sündmuste selgitamist ja hinnangute andmist.

Positiivsete hinnangute osas ei olnud samuti suuri üllatusi. Püstitasin hüpoteesi enne artiklite lugemist, et suurem osa arvamusiidreid ikkagi toetab valitsuse otsust pronksõdur teisaldada. Lisaks ei üllatanud mind, et just koalitsioonipoliitikud toetasid valitsuse tegevust, sest kriisi lahendamiseks tehtud otsused olid nende omad.

Üllatav oli aga see, kui vähe räägiti konflikti mõjust välispoliitikale. Mitmes artiklis küll toodi välispoliitikale avalduvat mõju välja, aga seda hästi üldiselt, sukeldumata detailidesse. Samuti pöörati üsna vähe tähelepanu võimalikele majanduslikele sanktsioonidele Venemaa poolt, mis tegelikult omavad Eesti majanduse käekäigus suurt rolli. Sellest tulenevalt saab edasi uurida, kuidas hinnati pronksiöö sündmust mujal maailmas - nt kuidas suuremad rahvusvahelised väljaanded pronksiööd raamistasid ning kajastasid.

Pronksõduri teisaldamist saab kõrvutada ka hilisema 2022. aastal toimunud Narva tanki eemaldamisega, mis kutsus samuti esile märkimisväärsed avalikkuse ja arvamusiidrite reaktsioone ning arvamusi. Mõlemal juhul olid arvamusiidrid polariseerunud, kujuures

märkimisväärne osa neist mõistis valitsuse tegevuse hukka kui provokatiivse ja sotsiaalset ühtekuuluvust kahjustava käiguna. Näiteks 2007. aastal väitsid kriitikud, et pronkssõduri eemaldamine süvendas etnilisi pingeid eesti- ja venekeelse kogukonna vahel, peegeldades muret rahvusliku identiteedi ja ajaloo tõlgendamise pärast. Sarnaselt tekitas Narva tanki eemaldamine arutelusid ajaloolise mälu ja nõukogude pärandi käsitlemise üle ja mõned aramusliidrid hoiatasid, et selline tegevus võib võõrandada venekeelset elanikkonda ja tekitada rahutusi.

Siiski näitas kontekst ja valitsuse vastused nendel juhtudel märkimisväärseid erinevusi. Pronkssõduri eemaldamine toimus suhteliselt stabiilses geopoliitilises kliimas, kuid see tõi ikkagi kaasa mässud ja Venemaa häkkerite küberrünnaku, mis näitab, et vastureaktsiooni ei osatud ette näha. Seevastu Narva tanki eemaldamine toimus Venemaa-Ukraina konflikti tõttu kõrgendatud pingete keskel, mis tõenäoliselt mõjutas valitsuse otsust tegutseda, et ennetada võimalikke rahutusi või välist manipuleerimist. Seekord võttis valitsus ette koordineerituma ja läbipaistvama lähenemisviisi, sealhulgas dialoogid kohalike juhtide ja kogukondadega, et leevendada konflikti. Seega, kuigi nõukogudeaegsete sümbolite käsitlemise põhiküsimus püsis, peegeldab valitsuse 2022. aasta arenenud strateegia õpitud vastupidavust ja nüansirikkamat lähenemist ühiskondlike lõhede ja ajalooliste pärandite haldamisele.

Bakalaureusetöös analüüsitud aramusartiklite tulemused polnud minu jaoks küll just eriti üllatavad, kuid kaardistasid valituse tegevusele antud hinnangute sisu ja kriitika. Pronkssõduri konflikti keerukust, mõju ja mitmetahulisust silmas pidades võiks bakalaureusetöö teemat edasi arendada, uurides ka näiteks, kuidas samastuvad või erinevad aramusliidrite arvamused suurimate päevalehtede juhtkirjade arvamustega, et näha kuidas kattus ühiskonna aramus ajakirjandusega. Samuti saab uurida näiteks, millised tegurid võisid aramusliidrite antud hinnanguid mõjutada või kuidas mõjutasid ning kujundasid aramusliidrid oma hinnangutega avalikku arvamust.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk on uurida, milliseid hinnanguid jagasid erinevad arvamusiidrid Postimehe ja Eesti Päevalehe arvamuskülgedel Eesti Vabariigi valitsuse tegevusele seoses pronkssõduri teisaldamisega. Selleks otsisin välja kõikse valimi alusel perioodil 25. aprill–26. mai Postimehes ja Eesti Päevalehes ilmunud teemakohased arvamused artiklid.

Töö teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis defineerisin arvamusiidrite, arvamused artiklite ja kriisiolukordade olemuse ning tõin välja pronkssõduri teisaldamisega seotud võtmesündmused kronoloogilises järjekorras. Samuti andsin ülevaate varasematest uuringutest Eestis sarnastel teemadel. Kuigi pronksiööd ja sellega seotud sündmusi on Eestis mitmest eri vaatepunktist analüüsitud ja uuritud, siis on minu töö esmakordne, sest lähenemine hõlmab endas arvamusiidrite artiklite analüüsimist. Varasemalt on meediakajastust küll uuritud, aga esitatud on vaid kvantitatiivseid andmeid või pole tekstide sisu süvitsi analüüsitud. Seetõttu loon enda tööga väärtuse näiteks valitsuskommunikatsiooni valdkonnas.

Tööl on kokku kolm uurimisküsimust ning need on kõik seotud arvamusiidritega ning nende antud hinnangutega. Kokku leidsin Postimehest ja Eesti Päevalehest 28 teemaga seonduvat ja valimi kriteeriumitega sobivat arvamused artiklit.

Valitud analüüsimeetodiks oli kvalitatiivne sisuanalüüs, mille eesmärk oli uurida arvamused artiklite tekstilisi tähendusi ja tõlgendusi. Induktiivselt deduktiivset kodeerimist kasutasin tekstisisu kategoriseerimise ja võrdlemise meetodina, mis võimaldas tuvastada sarnaseid mustreid, teemasid ja järeldusi analüüsitud arvamused artiklites. Küll aga on kvalitatiivse sisuanalüüsi üheks põhiliseks piiranguks üldistamise võimaluse puudumine (Kalmus jt, 2015). Samas ei soovinud ma tulemusi suurele populatsioonile üldistada, vaid tahtsin saada ülevaadet väiksemahulisest valimist.

Analüüsitud andmete tulemuste põhjal jõudsin nelja järelduseni: 1) sõna võtnud arvamusiidrid olid ühiskonna tasandil ja jagasid erinevaid hinnanguid. 2) arvamusiidrite roll kriisis oli esitada selgitusi ning sündmustele erinevaid vaatepunkte. 3) peamise positiivse hinnanguna valitsuse tegevusele nähti otsust pronkssõdur teisaldada ning säilmed ümber matta. 4) peamise negatiivse hinnanguna valitsuse tegevusele nähti viisi, kuidas ja millal pronkssõdur teisaldati. Suurem osa analüüsitud arvamused artiklitest olid valitsuse tegevuse suhtes kriitilised ning lisaks valitsusele said kriitikat ka erinevaid ministrid, nagu näiteks peaminister, siseminister ja kaitseminister. Valitsuse tegevust hindasid positiivselt peamiselt koalitsioonipoliitikud ja haritlased, kes kutsusid rahvast üles valitsust mõistma ja toetama ning jagasid selgitusi. Vähe oli arvamused artiklites juttu konflikti

välispoliitilisest mõjust ja majanduslikest sanktsioonidest. Samuti oli arvamusiidrite hulgas vaid kaks autorit, kes esindasid venekeelse elanikkonna arvamust ja nägemust konfliktile.

Bakalaureusetöö põhjal on võimalik ka mitmeid edasisi uuringuid teha - millised tegurid võisid arvamusiidrite antud hinnanguid mõjutada, kuidas mõjutasid arvamusiidrid oma hinnangutega avalikku arvamust ja kuidas samastuvad või erinevad arvamusiidrite arvamused suurimate päevalehtede juhtkirjade arvamustega, et näha kuidas kattus ühiskonna arvamus ajakirjandusega.

SUMMARY

The aim of the thesis is to investigate the opinions of different opinion leaders on the opinion pages of *Postimees* and *Eesti Päevaleht* on the actions of the government of the Republic of Estonia in connection with the removal of the Bronze Soldier monument. For this purpose, I searched for a comprehensive sample of opinion articles published in *Postimees* and *Eesti Päevaleht* in the period 25 April-26 May.

In the chapter on theoretical and empirical starting points of the work, I defined the nature of opinion leaders, opinion articles and crisis situations, and identified the key events related to the removal of the Bronze Soldier in chronological order. I also gave an overview of previous studies in Estonia on similar topics. Although the Bronze Soldier and related events have been analysed and studied from a number of different perspectives in Estonia, my work is a first, as the approach involves analysing articles written by opinion leaders. In the past, media coverage has been studied, but only quantitative data has been presented or the content of the texts has not been analysed in depth. Therefore, my work creates value in the field of government communication, for example.

There are a total of three research questions in the thesis, all of which relate to opinion leaders and their evaluations. In total, I found 28 opinion articles from *Postimees* and *Eesti Päevaleht* that were related to the topic and matched the sample criteria.

The chosen method of analysis was qualitative content analysis, which aimed to examine the textual meanings and interpretations of the opinion articles. Inductively deductive coding was used to categorise and compare textual content, which allowed to identify similar patterns, themes and conclusions in the opinion pieces analysed. However, one of the main limitations of qualitative content analysis is the lack of generalisability (Kalmus et al., 2015). At the same time, I did not want to generalize the results to a large population, but wanted to gain insight from a smaller sample.

Based on the results of the analysed data, I came to four conclusions: 1) the opinion leaders who spoke were at the societal level and shared different assessments. 2) the role of opinion leaders in the crisis was to provide explanations and different points of view on events. 3) the main positive assessment of the government's actions was the decision to move the Bronze Soldier and reburial of the remains. 3) The main negative evaluation of the government's actions was the way and when the Bronze Soldier was moved. The majority of the opinion articles analysed were critical of the government's actions, and in addition to the government, various ministers such as the Prime

Minister, the Interior Minister and the Defence Minister were also criticised. The government's performance was mainly viewed positively by coalition politicians and intellectuals, who called on the public to understand and support the government and offered explanations. Few opinion pieces discussed the foreign policy impact of the conflict and the economic sanctions. There were also only two authors among the opinion leaders who represented the opinion and vision of the Russian-speaking population on the conflict.

The thesis also provides the basis for a number of further studies - what factors may have influenced the opinions expressed by opinion leaders, how opinion leaders influenced public opinion with their opinions, and how opinion leaders' opinions coincided or differed with those of the editorials in the major daily newspapers, to see how public opinion overlapped with the press.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ahmadun, F., Mat Said, A. ja Shaluf, I. M. (2003). A review of disaster and crisis. *Disaster Prevention and Management*, 12(1), 24–32. doi:10.1108/09653560310463829
- An, X., Wang, Y. ja Yang, S. (2024). Opinion leaders and crisis communication during the COVID-19 pandemic: A study of theme evolution and emotional impact on Twitter. *Digital health*, 10. <https://doi.org/10.1177/20552076241234619>
- Anvelt, K. (2020). ARHIIVIST | Pronksiöö kronoloogia. Miks puhkes mäss ja kuidas sündis otsus monument Tõnismäelt ära viia? *Delfi*, 27. aprill. Kasutatud 14.11.2023, <https://www.delfi.ee/artikkel/77847196/arhiivist-pronksioo-kronoloogia-miks-puhkes-mass-ja-kuidas-sundis-otsus-monument-tonismaelt-ara-viia>
- Boatwright, B. ja Morehouse, J. (2023). Factionalism and schisms: Analyzing network structure and characteristics of online opinion leaders in an international religious crisis. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 32(1). <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12512>
- Burt, R. S. (1999) The Social Capital of Opinion Leaders. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 566(1), 37–54. <https://doi.org/10.1177/000271629956600104>
- Cieciuch, J., Roccas, S., Sagiv, L. ja Schwartz, S. H. (2017). Personal values in human life. *Nature Human Behaviour*, 1, 630–639. <https://doi.org/10.1038/s41562-017-0185-3>
- Dinsoreanu, M., Parau, P., Potolea, R. ja Lemnaru, C. (2017). Opinion Leader Detection. *Sentiment Analysis in Social Networks* (lk 157–170). Cambridge, MA: Morgan Kaufmann.
- Eit, C. (2015). *Julgeolekustamine poliitikute arvamusartiklites 2015. aasta riigikogu valimiste eel trükimeedias*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, riigiteaduste õppekava.
- ERR 360: KUIDAS PRONKSIÖÖ EESTIT EDASI VIIS? (2017). *Eesti Rahvusringhääling*. Kasutatud 14.11.2023, <https://www.err.ee/k/pronksioo>
- Freberg, K., Palenchar, M. J., Veil, S. R. (2013). Managing and sharing H1N1 crisis information using social media bookmarking services. *Public Relations Review*, 39(3), 178–184. doi:10.1016/j.pubrev.2013.02.007
- Haer, J. L. (1954). Opinions on an Issue in Relation to Selected "Background" Factors. *The Public Opinion Quarterly*, 18(2), 213–218.
- Hovland, C. I. ja Weiss, W. (1951). The influence of source credibility on communication effectiveness. *Public Opinion Quarterly*, 15, 635–650. <https://doi.org/10.1086/266350>

- Juurvee, I. ja Mattiisen, M. (2020). *The Bronze Soldier Crisis of 2007*. Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus. Kasutatud 02.01.2024, https://icds.ee/wp-content/uploads/2020/08/ICDS_Report_The_Bronze_Soldier_Crises_of_2007_Juurvee_Mattiisen_August_2020.pdf
- Kallas, V. (2006). Mälestusmärgid, pronkssõdur ja Tallinna „vabastamine”. *Pärnu Postimees*, 22. september. Kasutatud 24.11.2023, <https://parnu.postimees.ee/2138837/malestusmargid-pronkssodur-ja-tallinna-vabastamine>
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tartu Ülikool: Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Kasutatud 03.12.2023, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Karim, K. H. (2008). Press, Public Sphere, and Pluralism: Multiculturalism Debates in Canadian English-Language Newspapers. *Canadian Ethnic Studies*, 40(1), 57–78.
- Katz, E ja Lazarsfeld, P. F. (1995). Between Media and Mass/The Part Played by People/The Two-Step Flow of Mass Communication. *Approaches to Media. A Reader* (lk 45–134). London: Arnold.
- Katz, E., Lazarsfeld, P. F. ja Roper, E. (2006). Foreword. *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications*. (lk 29–34). New York: Routledge.
- Kotcher, J. ja Nisbet, M., C. (2009). A Two-Step Flow of Influence? Opinion-Leader Campaigns on Climate Change, *Science Communication*, 30(3), 328–354. <https://doi.org/10.1177/1075547008328797>
- Kull, M. J. (2019). *Arutelu kujundamine uudisteportaalide arvamuskülgedel tselluloositehase juhtumi näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- LaPorte, T. R. (2007). Critical infrastructure in the face of a predatory future: Preparing for untoward surprise. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 15(1), 60–64. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5973.2007.00505.x>
- Liiva, S. (2021). *Kuidas kirjutada arvamust, mida meedia tahaks avaldada? Juhised noorsootöötajale*. Eesti Noorsootöötajate Kogu. Kasutatud 31.12.2023, <https://enk.ee/kuidas-kirjutada-arvamust-lugugi-mida-meedia-tahaks-avaldada-juhised-noorsoototajale/>
- Linnard, H. (2017). MEENUTUS | 10 AASTAT PRONKSIÖÖST: skandeerivad venelased panid Eesti vabadussõjalase monumendi ette punaseid nelke. *Õhtuleht*, 26. aprill. Kasutatud 07.05.2024, <https://www.oh tuleht.ee/801423/meenutus-10-aastat-pronksioost-skandeerivad-venelased-panid-estti-vabadussojalase-monumendi-ette-punaseid-nelke>

- Nisbet, E. C. (2005). The Engagement Model of Opinion Leadership: Testing Validity Within a European Context. *International Journal of Public Opinion Research*, 18(1), 3–30. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edh100>
- Ognyanova, K. (2017). Multistep Flow of Communication: Network Effects. P. Roessler, C. Hoffner ja L. van Zoonen (toim), *The International Encyclopedia of Media Effects* (lk 1–10). New York: Wiley-Blackwell.
- Paton, D. (2008). Community resilience: Integrating individual, community and societal perspectives. *The Phoenix of Natural Disasters: Community Resilience*. 11-32.
- Pau, A. (2018). 11 aastat pronksiööde küberrünnakutest – meenutame, mis juhtus. *Postimees*, 8. mai. Kasutatud 07.05.2024, <https://tehnika.postimees.ee/4482747/11-aastat-pronksiööde-küberrünnakutest-meenutame-mis-juhtus>
- Petersoo, P. (2008) Seitse ärevat päeva: eestikeelsete päevalehtede reaktsioon 2007. aasta aprillisündmustele. M. Tamm ja R. Sepp (toim), *Monumentaalne konflikt* (lk 140–154). Tallinn: Kirjastus Varrak.
- Prave, E. (2010). Jõhvi ning Tartu eesti ja vene noorte tõlgendus pronkssõduri juhtumi kohta. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Riigikogu kodulehekülg. (04.11.2022). XI Riigikogu koosseis. Kasutatud 07.05.2024, <https://www.riigikogu.ee/tutvustus-ja-ajalugu/riigikogu-ajalugu/xi-riigikogu-koosseis/>
- Rojas, H. ja Tsang, S. J. (2020). Opinion leaders, perceived media hostility and political participation. *Communication Studies*, 71(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/10510974.2020.1791203>
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Tartu Ülikool: Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Kasutatud 03.12.2023, <https://samm.ut.ee/valimid>
- Saar, A. (2007). Rahvussuhted & integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronkssõduri kriisi.
- Schäfer, M. S. ja Taddicken, M. (2015). Mediatized Opinion Leaders: New Patterns of Opinion Leadership in New Media Environments? *International Journal of Communication*, 9, 960–981.
- Smith, D. (2005). Business (not) as usual: crisis management, service recovery and the vulnerability of organisations. *Journal of Services Marketing*, 19(5), 309–320.
- Valitsuse kodulehekülg. (18.12.2023). Varasemad valitsused. Kasutatud 07.05.2024, <https://valitsus.ee/peaminister-ministrid/varasemad-valitsused>

Weimann, G. (1991). The Influentials: Back to the Concept of Opinion Leaders? *Public Opinion Quarterly*, 55(2), 267–279.

Weimann, G. (1994). *The Influentials*. New York: State University of New York Press.

Young, R. (2022). 'We All Know It's Wrong, But...': Moral Judgment of Cyberbullying in U.S. Newspaper Opinion Pieces. *Journal of Media Ethics*, 37(2), 78–92.

LISAD

Lisa 1. Valimis olnud arvamusartiklid

Järjekorra nr	Väljaanne, kuupäev	Pealkiri	Autor	Taust
1.	Postimees, 27. aprill	Kodurahust ja orjameelsusest	Hillar Viks	Ettevõtja
2.	Postimees, 27. aprill	Mitte vabadus millest, vaid milleks	Uno Liivaku	Keeleteadlane ja tõlkija
3.	Postimees, 27. aprill	Pronkssõdur on kunstiteos	Endel Taniloo	Skulptor
4.	Postimees, 27. aprill	Tiksuv semiootiline pomm	Valdur Mikita	Semiootikadoktor
5.	Postimees, 27. aprill	Eesti riigi hauakaevajad	Evelyn Sepp	Riigikogu liige, Keskerakond
6.	Postimees, 2. mai	Miks pronkssõdur lahkus Tõnismäelt	Jaak Aaviksoo	Kaitseminister, IRL
7.	Postimees, 3. mai	Sovettide mäss	Kalle Muuli	Ajakirjanik
8.	Postimees, 3. mai	Toetame oma põhiseaduslikku valitsust	Urmas Sutrop	Eesti Keele Instituudi direktor ja Tartu Ülikooli professor
9.	Postimees, 7. mai	Riigikogul on suu vett täis	Kalle Muuli	Ajakirjanik

10.	Postimees, 8. mai	Esimene märuliöö – mis tegelikult juhtus?	Edgar Savisaar	Tallinna linnapea, Keskerakond
11.	Postimees, 8. mai	Euroopa eksinud poeg vajab üksmeelt	Mart Luik	TV 3 Sloveenia peadirektor
12.	Postimees, 8. mai	Tallinn ja Moskva austagu teineteist	Terry Davis	Euroopa Nõukogu peasekretär
13.	Eesti Päevaleht, 25. aprill	Andrus Ansipi pronksi needmine	Edgar Savisaar	Tallinna linnapea, Keskerakond
14.	Eesti Päevaleht, 26. aprill	Pronkssõdur toidab veel vaid äärmuslust	Raimo Poom	Poliitikatoimetaja
15.	Eesti Päevaleht, 28. aprill	Pronksmees ja kristalliöö	Andrus Kivirähk	Kirjanik ja ajakirjanik
16.	Eesti Päevaleht, 28. aprill	Puudub	Jüri Mõis	Ettevõtja ja endine Tallinna linnapea
17.	Eesti Päevaleht, 28. aprill	Puudub	Märt Väljataga	Vikerkaare peatoimetaja
18.	Eesti Päevaleht, 30. aprill	Uue kolmikliidu verine algus	Juhan Kivirähk	Sotsioloog

19.	Eesti Päevaleht, 30. aprill	Rahu ja ajalugu!	Peeter Olesk	Kirjandusteadlane
20.	Eesti Päevaleht, 2. mai	Iseenda süüdistamine on vale	Urmas Paet	Välisminister, Reformierakond
21.	Eesti Päevaleht, 2. mai	Eesti ei saa "Venemaad ära keelata"	Tiit Vähi	Eesti peaminister 1992 ning 1995–1997
22.	Eesti Päevaleht, 2. mai	Valitsuste teod või tegemata jätmised?	Koit Reimand	TÜ arstiteaduskonna õppejõud
23.	Eesti Päevaleht, 3. mai	Kõige rumalam on kaotada pea	Mikk Titma	Stanfordi ülikooli professor
24.	Eesti Päevaleht, 5. mai	Venelased ja Eesti	Jelena Melnikova-Grigorjeva ja Anna Oršanskaja	Jelena on Tartu Ülikooli semiootikadoktor ja Anna on ajakirjanik
25.	Eesti Päevaleht, 10. mai	Notšnoi Dozor riigikokku?	Edgar Savisaar	Tallinna linnapea, Keskerakond
26.	Eesti Päevaleht, 10. mai	Venemaa kaebekiri Eesti peale	Sergei Lavrov	Venemaa välisminister
27.	Eesti Päevaleht, 10. mai	Pronksmees: uus murrang	Küllli-Riin Tigasson	Arvamustoimetaja

28.	Eesti Päevaleht, 21. mai	Mittevajalikud venelased ja lühinägelik Eesti	Ljudmila Mironjuk	Eestis elav ukrainlanna
-----	--------------------------------	--	----------------------	-------------------------

Lisa 2. Analüüsiskeem

Üldtunnused:

A) Väljaanne

B) Kas artikli peateema on pronksiöö või pronkssõduri teisaldamisega seotud?

C) Kuupäev

D) Pealkiri

E) Lehekülg

Autori taust:

F) Nimi

G) Ametnimetus

H) Erakonda kuuluvus

Hinnangud:

I) Hinnang tegevuse suhtes

J) Mida hinnatakse

K) Kelle tegevust hinnatakse

L) Milliseid kompetentse/valdkondi

Lisa 3. Koodipuu

Üldtunnused:

A) Väljaanne

1 Postimees

2 Eesti Päevaleht

B) Kas artikli peateema on pronksiöö või pronkssõduri teisaldamisega seotud?

C) Kuupäev

D) Pealkiri

E) Lehekülg või leheküljed

Autori taust:

F) Nimi

G) Ametnimetus

1 ettevõtja

2 teadlane

3 tõlkija

4 skulptor

5 semiootikadoktor

6 riigikogu liige

7 kaitseminister

8 ajakirjanik

- 9 professor
- 10 Tallinna linnapea
- 11 Euroopa Nõukogu peasekretär
- 12 TV 3 Sloveenia peadirektor
- 13 toimetaja
- 14 kirjanik
- 15 peatoimetaja
- 16 sotsioloog
- 17 välisminister
- 18 endine peaminister
- 19 õppejõud
- 20 Eestis elav ukrainlanna

H) Autori erakonda kuuluvus

- 1 jah
- 2 ei

Hinnangud:

I) Hinnang tegevuse suhtes

- 1 positiivne
- 2 negatiivne

J) Mida hinnatakse

- 1 kommunikatsioon
- 2 ajastus
- 3 otsustusvõime
- 4 kriisi kontrollimine
- 5 pronksõduri teisaldamise otsus
- 6 välispoliitika

K) Kelle tegevust hinnatakse

- 1 valitsus
- 2 peaminister
- 3 välisminister
- 4 siseminister
- 5 kaitseminister
- 6 politsei
- 7 Reformierakond
- 8 IRL
- 9 Sotsiaaldemokraatlik Erakond

L) Milliseid kompetentse/valdkondi hinnatakse

- 1 politsei ehk siseministri valdkond
- 2 kriisikommunikatsioon
- 3 välisministri valdkond
- 4 kaitseministri valdkond

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaarel Oraste,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Arvamusliidrite hinnang arvamusartiklites Eesti Vabariigi valitsuse tegevusele seoses pronkssõduri teisaldamisega“, mille juhendajad on Ene Selart ja Külliki Seppel, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaarel Oraste

23.04.2024